

MŪSŲ PASTOGĖ

XL Metai Australian Lithuanian Weekly Registered by Australia Post publication NO NBH 0698 Kaina - Price \$1.00 27.11.1989 Nr.47 (2118)

POKALBIS SU PROFESORIUM K. ANTANAVIČIUM IŠ LIETUVOS

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo Tarybos narys, Lietuvos deputatas sovietų Aukščiausiojoje Taryboje, ekonomistas, inžinierius, Vilniaus Inžinerinio statybos instituto profesorius Kazimieras Antanavičius lapkričio 18 dieną Sydneyje Lietuvių namuose vietos lietuviams padarė pranešimą apie paskutiniuosius įvykius Lietuvoje. Pasibaigus pranešimui, profesorius K. Antanavičius lankėsi "Mūsų Pastogės" redakcijoje ir sutiko atsakyti į redaktoriaus V. Augustinavičiaus klausimus.

Klausimas: Kaip apibūdintumėte dabartinę buvusių tremtinių ir kalinių padėtį? Kokios yra išsikūrimo sąlygos dabar grįžtantiems tremtiniais?

K. Antanavičius: Didžiausioji tremtinių ir kalinių masė grįžo į Lietuvą 1956 - 1966 metais. Lietuvoje jų niekas nelaukė išskėstomis rankomis. Tuometinė lietuviškoji valdžia darė įvairiausias klūtis įsikurti buvusiems tremtiniais ir kaliniams. Daugeliui buvo uždrausta apsigyventi didesniuose miestuose, kaip Vilniuje, Kaune, Siauliuose, kitiems savo gimtosiose vietose. Nei konfiskuoto turto, nei namų tuomet negrąžino, nors kai kurie žmonės buvo reabilituoti. Grįžtantieji į kaimus, savo namų dažniausia neberado, jie buvo nugriauti, pervežti ir perstatyti į bolševikinių viršininkų namus. Tačiau tremtiniai ir kaliniai buvo rinktiniai, darbščiausieji ir sumaniausieji Lietuvos žmonės. Daugelis tremtinių jau Sibire per penkis - šešis metus pasistatė sau neblogus namus. Buvo net tokių atvejų, kad 1941 metais ištremtieji, 1951 metais liko vėl išbuožinti ir ištremti į kitą Sibiro vietą. Todėl sugrįžę jie, jei tik sveikatos užteko, per vargus vėl sukūrė savo gyvenimą, pasistatė namus ar butus ir šiandien, kaip taisyklė, gyvena ne blogiau už vidutinį Lietuvos žmogų.

Tremties vietoje iki pastarųjų metų buvo palikę tik tie, kurie nesiryžo palikti Sibire savo susikurto gyvenimo (namo, buto ar tarnybos) ir grįžus į Lietuvą, pradėti vėl plikoje vietoje, tik tie, kuriems gimtosios žemės trauka buvo mažesnė už naujakurstės vargus. Žinoma, buvo ir tokių, kurie dėl sveikatos ar senyvo amžiaus, neturėdami Lietuvoje gimiinių, nebesiryžo persikeldinėti. Todėl šiuo metu į Lietuvą grįžtančių tremtinių ir kalinių yra labai nedaug. Sąjūdis, tremtinių sąjunga ir kitos Lietuvos labdaros organizacijos apilankė daugelį Sibiro rajonų, kur buvo tremiami Lietuvos žmonės ir, jei surado Lietuvos tremtinius, pasiūlė jiems grįžti. Naujų jėgų spaudžiama, valdžia dabar grįžtantiems paskiria, kaip taisyklė, valdiškus butus - žmonės turi kur įsikurti.

Profesorius K. Antanavičius paskaitos Sydneyje Lietuvių namuose metu.

Tremtiniais ir kaliniams dabar išmokamos kompensacijos, maždaug 30 rublių už tremtyje ar kalėjime praleistą mėnesį. Iš mokamos taip pat kompensacijos, tiesa gana nedidelės, už konfiskuotą turtą ir nugriautus namus (2 - 6 tūkstančiai rublių). Jei namai nėra nugriauti, buvę tremtiniai ir kaliniai teisine tvarka juos gali susigrąžinti. Tiesa, grąžinami tik vienbučiai, nedidelio ploto gyvenamieji namai. Bažnyčioms pradėtos grąžinti klebonijos.

Vietoje buvusios tremtinių bendrijos, susikūrė Tremtinių sąjunga, kuri rūpinasi buvusių tremtinių reikalais, organizuoja tremtinių susitikimus. Neseniai Kaune dvi dienas vyko buvusių Lietuvos partizanų ir jų ryšininkų suvažiavimas. Dar prieš porą metų net didžiausias fantastas nebūtų sumanęs, kad toks renginys Lietuvoje yra įmanomas. Visi buvę partizanai vis dar buvo laikomi nusikaltėliais. Tik atgimimo vėtra sudarė sąlygas teisybės atstatymui - patriotų patriotais, o išdavikų išdavikais pavadinti.

Klausimas: Renkamos lėšos buvusiems tremtiniais ir kaliniams paremti. Ar Sąjūdis dalyvauja tų lėšų skirstymui?

K. Antanavičius: Ne, Sąjūdis nedalyvauja lėšų buvusiems tremtiniais ir kaliniams skirstyme. Yra tremtinių ir kalinių sąjunga, ji turi išsamesnius duomenis apie reikalingus pagalbos, ji ir tvarko gautas aukas.

Klausimas: Lietuvos saugumo organai (KGB) vis dar priklauso Maskvai. Centrinė (Maskvos) KGB turi teisę duoti nurodymus Lietuvos KGB bei Lietuvos vyriausybės žinios. Kada Lietuva pradės savarankiškai tvarkyti valstybės saugumo reikalus? Kada perimsite KGB bylas?

K. Antanavičius: Taip, Lietuvos valstybės saugumo komitetas (KGB), prokuratūra, vidaus reikalų ministerija ir kt. vis dar yra tiesiogiai pavaldūs atitinkamoms centrinėms TSRS žinyboms. Paskutinėse dviejose Lietuvos

Nukelta į 2 pusį.

[Australiją atvyko Lietuvos Folklorinis teatras!]

AMERIKOJE

Viktoras Petkus, Antanas Terleckas, Antanas Buračas ir Jonas Mugevičius spalio mėnesį atvyko į JAV, kad lapkričio mėnesio 3 - 5 dienomis dalyvautų Amerikos Lietuvių XI kongrese Los Angeles ir VLIKo Seime Baltimorėje.

V. Petkus yra Lietuvos Helsinkio grupės steigėjas. Iš pradinės Lietuvos Helsinkio grupės gyvi tėra likę jis ir Tomas Venclova. Kai Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo komisija buvo pasiūliusi Helsinkio grupės Sovietų Sąjungoje kandidatėmis Nobelio premijai, V. Petkus buvo išrinktas lietuvių atstovu.

A. Terleckas yra Lietuvos Laisvės Lygos įkūrėjas ir pirmininkas. Tai drąsus, bekompromisinis kovotojas už Lietuvos nepriklausomybę, Sovietų Sąjungos kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose iškalėjęs apie 11 metų. 1975 metais jis tuometiniam KGB vadovui J. V. Andropovui parašė pareiškimą pavadintą "Gerbkit mano teises" ir, kaip atpildą, vėl gavo nemokamą kelionę į Sibirą. A. Terleckas yra baigęs ekonomikos ir istorijos mokslus, savo tolimesnį "akademinį išsilavinimą" jam teko tęsti kalėjimuose. A. Terleckas ir V. Petkus 1988 metais buvo paleisti iš kalėjimo ir grįžę į tėvynę, bemačiant įsijungę į aktyvią Lietuvos laisvinimo kovą.

A. Buračas ekonomistas, Sovietų Sąjungos deputatas atstovaujantis Lietuvą, Lietuvos Sąjūdžio Seimo Tarybos narys ir vienas iš "Atgimimo" redaktorių, aktyviai dalyvauja Lietuvos nepriklausomybės atstatymo veikloje. Jonas Mugevičius atstovauja Lietuvių Demokratų partijai.

Amerikos Lietuvių XI kongrese jie visi pasakė patriotines kalbas, nu-

šviesdami dabartinę okupuotos Lietuvos padėtį ir ten daromus žygius tėvynės laisvei atgauti.

VILNIUJE

Lietuvos žmonės, iš pranešimo per vietinę televiziją, sužinojo, kad ši mėnesį pradedamas labai patogus lėktuvų susisiekimas Talinas - Stockholmas. Savaime keliamas klausimas, o kaip su skridimais iš Lietuvos?

Siuo metu kiekvieną trečiadienį iš Vilniaus skrendama į Rytų Berlyną. Tačiau Lietuvai dar trūksta tokiems skridimams reikiamų patalpų, tam reikalinga atitinkama salė keleiviams, muitinė, aerouosto tarnautojai. Vilniaus aerouosto viršininkas Mindaugas Bajerčius sako, jog visa tai sutvarkius ir pastačius, į Rytų Berlyną bus galima skristi tris kartus per savaitę, du kartus į Varšuvą ir kartą per savaitę į Leipcigą, Frankfurtą, Helsinkį ir Varną. Manoma, kad jau po Naujų Metų bus baigti statyti reikalingi aerouosto pastatai.

Lapkričio mėnesio 3 dieną Toronte mirė Lietuvos generalinis konsulas Kanadai dr. Jonas Žmuidzinavičius.

POKALBIS SU PROFESORIUM K. ANTANAVIČIUM IŠ LIETUVOS

Atkelta iš 1 pusl.

Aukščiausios Tarybos sesijose Sąjūdžio deputatai kėlė klausimą dėl Lietuvos prokuratūros savarankiškumo. Tačiau valdžia ir deputatai vis dar nesiryžta priimti tokių sprendimų. Tačiau, sutinkamai su Lietuvos konstituciniu statusu - Lietuva yra suvereni valstybė ir su Lietuvos ekonominio savarankiškumo koncepcija, kuri įtvirtinta Lietuvos Aukščiausios Tarybos įstatymu "Dėl Lietuvos TSR ekonominio savarankiškumo pagrindų", nuo 1990 metų visos Lietuvos valdžios žinybos turi tapti savarankiškoms, tiesiogiai pavaldžioms tik demokratiniu būdu išrinktai Lietuvos valdžiai. Tokiu būdu jau 1990 metais valstybės saugumo organai turėtų pradėti tarnauti Lietuvai, o ne okupacinei valdžiai. Vadinasi teks iš esmės pertvarkyti tuos organus. Manome, kad valstybės (Lietuvos) saugumo departamentas galės būti naujai įkuriamos Krašto apsaugos ministerijos sudėtyje. Taip numatoma dabar projektuojamoje naujoje Lietuvos valdymo struktūroje.

Klausimas: Kokie yra Sąjūdžio santykiai su komunistų partija?

K. Antanavičius: Pati partija dabar labai smarkiai keičiasi. Daug Lietuvos žmonių buvo įstoję į komunistų partiją dėl karjeros ar dėl palankesnių darbo sąlygų. Ne partijos nario gyvenimas buvo žymiai sunkesnis, todėl daugelis ryžosi nešioti raudoną knygėlę. Bet negalima sakyti, kad visi, įstoję į KP, jau tapo Lietuvos priešais ar išdavikais. Atgimimas parodė, kad ir tarp KP narių yra daug patriotiškai nusiteikusių žmonių, žinoma, yra ir beprincipinių persimetėlių - linksta ten, kur vėjas pučia.

Kaip jūs žinote ir Sąjūdyje aktyviai veikia kai kurie KP nariai. Sąjūdis tuo tarpu nelaiko tikslinga išskirti žmones pagal partinę priklausomybę. Mums svarbu, koks yra žmogus, ką jis daro Lietuvos labui!

Su Lietuvos komunistų partijos vadovybe Sąjūdis yra opozicijoje. Sąjūdis yra komunistų partijos klaidų, neryžtingumo, darbų kritikas, o tuo pačiu ir varomoji jėga. Komunistų partijos vadovybė jaučia Sąjūdžio jėgą, kuri remiasi visos Lietuvos žmonių parama ir yra priversta keisti savo galvoseną ir veiklą. Kitaip ji galutinai žlugtų. Tai gali būti pailius-truoti iškilesniais pastarųjų metų įvykiais. Kai Sąjūdis pernai metų lapkričio mėnesį Aukščiausiojoje Taryboje iškėlė klausimus dėl nepriklausomybės deklaracijos priėmimo ir Konstitucijos pataisų, Lietuvos komunistų partijos vadovybė dar buvo nepribrendusi tokiems sprendimams. Sąjūdžio deputatai boikotavo parlamento sesiją. Iškilo gana smarkūs prieštaravimai tarp komunistų partijos vadovybės ir Sąjūdžio. Bet Lietuvos žmonių visuotinė parama privertė komunistų partijos vadovybę pasikeisti ir štai šių metų gegužės mėnesį Lietuvos Aukščiausioji Taryba (žinoma, KP nurodžius) priėmė ne tik Konstitucijos pataisus bei deklaraciją, bet ir Lietuvos ekonominio savarankiškumo pagrindų įstatymą. Visiškai analogiškai klostėsi įvykiai su pilietybės ir referendumo įstatymais, su Konstitucijos pataisomis dėl sąžinės laisvės. Pradžioje KP vadovybė priešinosi, tačiau patyrusi Lietuvos žmonių nuotaikas, keičia savo taktiką. Manau, kad tokie Sąjūdžio santykiai su komunistų partijos vadovybe ir su komunistų partija visumoje Lietuvai yra produktyvūs.

"Mūsų Pastogė" Nr.47 1989.11.27.

Australijos Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos pirmininkas J. Maksvytis, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo Tarybos narys profesorius K. Antanavičius ir Sydnejaus Apyiinkės valdybos pirmininkas A. Giniūnas.

Klausimas: Mes čia Australijoje turime intelektualų, kurie jau yra baigę savo darbą, išėję į pensijas, bet yra gana potencialūs. Ar jie negalėtų padėti atkurti Lietuvos ūkį, rengti specialybes?

K. Antanavičius: Atstatant Lietuvos valstybingumą, atkuriant ūkį, mums labiausiai trūksta kvalifikuotų specialistų. Mes daugiau kaip keturiasdešimt metų buvome atskirti nuo pasaulio, todėl atsilikome ne tik technikos ir technologijos srityse, bet taip pat ir filosofinės minties, ekonomikos, teisės ir kitose srityse. Lietuvai būtina visais aspektais sugrįžti į pasaulio mokslo, technologijos, minties ir kultūros kontekstą. Be užsienio specialistų, be jūsų pagalbos, be mūsų specialistų stažavimosi užsienyje, tą padaryti neįmanoma. Todėl mes būtume labai dėkingi visiems įvairių sričių specialistams, kurie ryžtųsi grįžti į Lietuvą padirbėti - dėstyti ar konsultuoti, dirbti mūsų finansų ar bankų, biznio ar marketingo įstaigose. Norėčiau pabrėžti, kad atsiveria galimybės keistis ne tik į pensiją išėjusiais, bet ir jaunosios kartos specialistais. Manau, kad abipusiškai būtų naudinga, jei Jūsų jaunuoliai, įgiję tam tikras specialybes, ypač biznio, ekonomikos, teisėtvarkos ir kt., ryžtųsi metams - dvejiems atvykti dirbti į Lietuvą. Čia, žinoma, be Jūsų materialinės paramos neapsieisime. Bet, mano nuomone, tai būtų geriausias Jūsų paramos Lietuvai realizavimo būdas. Mes Lietuvoje Jūsų specialistams mokėtume pagal savo galimybes, o Jūs padengtumėte jiems likusią darbo užmokesčio dalį, kad jie dirbdami Lietuvoje, neliktų skurdžiai Australijoje. Lietuvai būtų labai naudingos Jūsų specialistų pamokos ir patirtis, o Jūsų jaunuoliams irgi būtų naudinga atgaivinti lietuvių, sustiprinti lietuvių kalbos įgūdžius.

Būtų labai naudinga, jei Australijos Lietuvių Bendruomenės Krašto valdyba imtųsi rinkti informaciją apie specialistus, kurie galėtų atvykti į Lietuvą. Nuo sekančių metų, kada Lietuva pereina į ekonominį savarankiškumą, būtų galima vaisingai bendradarbiauti Lietuvos ūkio atkūrimo baruose.

Tęsdamas šią temą, norėčiau kreiptis į gerbiamus tautiečius prašydamas pasižvalgyti ar nėra galimybių gauti įvairių tarptautinių fondų paramos Lietuvos ūkiui atkurti, ar tarptautinių

fondų stipendijų Lietuvos specialistams užsienyje ugdyti. Tai būtų didelė parama Lietuvai - be tarptautinio masto specialistų klestėjimo nepasieksime!

Klausimas: Kokiomis lėšomis naudojasi Sąjūdis? Kaip tos lėšos panaudojamos?

K. Antanavičius: Pirmąsias Sąjūdžio lėšas suaukojo patys Sąjūdžio Tarybos nariai. Vėliau aukojo visi Lietuvos žmonės, daugelis žmonių ir ūkių. Per pirmąjį Sąjūdžio mitingą Vilniaus Gedimino aikštėje 1988 m. birželio mėnesį tiesiog aikštėje buvo surinkta per penkis tūkstančius rublių. Vėliau didesnes sumas aukojo gamyklos ir buvę tremtiniai bei kaliniai. Šių metų pradžiai Sąjūdžio sąskaitoje buvo apie du milijonai rublių. Sąjūdis dabar turi rublinę ir valiutinę sąskaitas. Tačiau išdas ganėtinai smarkiai tuštėja. Dabar turime apie 400 tūkstančių rublių. Pradedu duoti pajamas Sąjūdžio spauda - turėsime savo pajamų šaltinį. Sąjūdis savo lėšas skiria įvairioms pašalpoms, ekspedicijoms į tremtinių ir kalinių vietas finansuoti, kapavietėms tvarkyti ir kryžiams statyti, lietuviškosms bažnyčioms Baltarusijos ir Lenkijos teritorijoje atstatyti, valstiečių ūkiams atkurti, savo darbuotojams išlaikyti ir kt.

Klausimas: Kokią reikšmę ar paramą Lietuvos atgimimui bei nepriklausomybės žygiui turėjo ir turi išeivių bendruomenių veikla?

K. Antanavičius: Laikau tą paramą labai reikšminga. Ypač tada, kai mums Lietuvoje buvo užčiauptos burnos ir uždėti rėžiniai. Vien tik Jūs, mūsų Tautos sūnūs ir dukros, išsisklaidę po visą pasaulį, išsaugoję širdyse tėvynės meilės spindulius, atkakliai

primindavote visam pasauliui apie tautų prie Baltijos skriaudas, apie jų egzistavimą ir laisvės troškimą. Be Jūsų visos pasaulis, užsiėmęs savo reikalais, nors ir nuolatos deklaruojantis laisvės, žmogiškumo, demokratijos idealus, jau seniai būtų pamiršęs mus ir mums, vėl kylantiems, kaip feniksui iš pelenų, būtų šimtus kartų sunkiau.

Ir dabar, bendrame mūsų laisvės ir nepriklausomybės žygyje, svarbiausiu Jūsų uždaviniu laikau - palaikyti

nuolatinį ryšius su pasaulio šalių parlamentais ir vyriausybėmis, priminti jiems juodąsias istorijos dienas ir jų pažadus padėti kovoje dėl demokratijos ir žmogaus teisių. Jūs turite tapti tikrais Lietuvos atstovais savo šalyse, padėti užmegzti diplomatinį ryšius ir komercinius santykius su valstybėmis, politinėmis jėgomis ir korporacijomis. Manau, kad tokia parama Lietuvai dabar yra daug svarbesnė nei materialinė.

Klausimas: Ar nelaikote tikslinga paskirti Sąjūdžio atstovą ryšiams su Australija palaikyti?

K. Antanavičius: Ryšiams su Australija ar Australijos lietuviais? Sąjūdis neturi oficialių valstybinių įgaliojimų skirti savo atstovus ryšiams su užsienio valstybėmis palaikyti. Neturime nei lėšų, nei žmonių. Todėl ir tikimės, kad ryšius Lietuvos vardu su Australija ir kitomis šalimis palaikys tų šalių Lietuvių Bendruomenės. Tačiau jau reikia galvoti apie oficialių Lietuvos atstovybių ar konsulatų atkūrimą. Čia irgi be Jūsų paramos, pirmiausiai patalpomis ir lėšomis, neišsiversime.

Jei kalbama apie Sąjūdžio atstovą ryšiams su tautiečiais palaikyti, tai Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo Taryba yra paskyrusi architektą Algimantą Nasvytį ryšiams su Australijos lietuviais palaikyti. Mums, be abejo, reikia turėti tiesioginį ryšį. Toks ryšys jau yra užmegztas tarp Sąjūdžio būstinės ir Australijos Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos. Galėtumėm oficialiai Sąjūdžio vardu įgaluoti ALB Krašto valdybą būti Sąjūdžio atstovu Australijoje. Žinoma, jeigu ALB Krašto valdyba sutiktų priimti tokius įgaliojimus.

*

Australijos lietuvių ir "Mūsų Pastogės" skaitytojų vardu profesorius K. Antanavičiui buvo padėkota už pokalbį ir išsamius atsakymus, po ko profesorius K. Antanavičius tarė:

- Norėčiau padėkoti visiems Aus-

Iš kairės: "Mūsų Pastogės" redaktorius V. Augustinavičius, profesorius K. Antanavičius ir dr. V. Doniela.

tralių lietuviams, kad jie per daugelį neviltingų metų išsaugojo gimtąją kalbą ir meilę savo Tėvynei Lietuvai, kad nebodami mūsų sustingimo dirbo lietuvių darbą, kad vaikai ir anūkai dar kalba lietuviškai, o svarbiausiai mintyse turi Lietuvos įvaizdžius. "Lietuviais esame mes gimę, Lietuviais norime ir būti!"

KUR IR SU KUO EITI?

Kazimieras MOTIEKA

kitos valstybės pavergtą.

Tautos atgimimo procesas – tai pirmiausia Lietuvos valstybingumo atkūrimo procesas. Atkuriamas ne tik tautinė ir valstybinė atributika, bet ir Nepriklausomos Lietuvos visuomeniniai ir net politiniai institutai (partijos, organizacijos, sąjungos, draugijos, komitetai ir kt.). Beje, tą procesą gan tiksliai pastebėjo ir TSKP CK, kuris savo 1989.08.27 pareiškime nurodė, kad "... atsirado organizacijų, kurios primena buržuazinio laikotarpio... politines formules. Faktiškai prasidėjo paralelinių valdžios organų kūrimas". Tai lietuvių tautos kovos už išsilaisvinimą iš vergijos konkretūs veiksmai Lietuvos nepriklausomybę atkuriant tebesitęsiančios okupacijos sąlygomis. Tačiau tuo, ką esame pasiekę ir panašiais žygiais dar pasieksime, savaime Lietuvos nepriklausomybės neatkursime. Mūsų reikalavimai turi pereiti į kitą plotmę – į viešų derybų su TSRS plotmę. Tik tokiu būdu galėsime užtikrinti mūsų reikalavimų sėkmę. Jeigu dabar nepereisime prie viešų derybų su TSRS, visi mūsų veiksmai tikrai erzins "stiprų centrą" ir gąsdins tuos užsienio valstybių atstovus, kurie yra gerokai apakinti jų pačių susikurta M. Gorbačiovo kulto aureole. Mūsų nepriklausomybės byla turi tapti oficialių derybų objektu. Tos derybos turi vykti viešai, pasaulio valstybių, visuomenės ir tarptautinių organizacijų akivaizdoje. Mūsų pusėje tiesa ir tarptautinė teisė, mūsų pusėje pasaulio visuomeninė ir demokratinė valstybių nuomonė. Šiandien netenka abejoti, jog pasaulis mus žino, mato ir laukia mūsų. Pastarųjų metų įvykiai tuo neleidžia abejoti.

Lietuvos Komunistų partija, po įvairių manipuliacijų svarankiškumo, suvereniteto, laisvės, lygiateisiškumo ir kt. sąvokomis, pagaliau išdrįso pavartoti žodį "nepriklausomybė". Kas stebi šią partijos metamorfozės raidą, tas aiškiai mato, kad Lietuvos Komunistų partijai nerūpi Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas. Kiek ji negražbyliautų, tačiau savo tikrųjų tikslų, ir tikros misijos istoriniame

Lietuvos atgimimo etape paslėpti negali. Galbūt ir galėtų tai padaryti, bet... Maskva neleidžia, reikalauja ištikimybės įrodymų. Todėl, stengdamasi įsiteikti Lietuvos žmonėms, ji teigia, kad Lietuvos Komunistų partijos tikslas – sukurti Lietuvoje demokratinę socialistinę visuomenę, kad šis tikslas gali būti pasiektas tik sukūrus SUVERENIĄ Lietuvos valstybę, kad SUVERENI ARBA NEPRIKLAUSOMA, Lietuvos Respublika reiškia, kad jos piliečiai patys savarankiškai sprendžia visus socialinio ekonominio, POLITINIO bei kultūrinio gyvenimo klausimus, kad LKP siekia sukurti tokią socialinę santvarką, kuri garantuotų Lietuvos suverenitetą ir laisvą tautos gyvenimą savo tėvų ir protėvių žemėje (Žiūr. "Tiesa", 1989.9.22, 1989.10.29).

Antra vertus, visai įsiteikdama Maskvai, o tuo pačiu susitaikydama su Lietuvos okupacija ir tautos pavergimu, visiškai nepagrįstai apkaltinusi Lietuvos žmones avantiūrizmu, ekstremizmu, politinių aistrų kurstymu ir pan. ("Tiesa", 1989.9.1). Tokių panašių pareiškimų pastaruoju metu buvo paskelbta ir daugiau.

Tad su kuo žengia, už ką žada kovoti ir kokią Lietuvos ateitį jos žmonėms žada kurti toji persitvarkanti, klaidas neva pripažinusi, sveika nuovoka besivadovaujanti, pamatuo tais žingsniais žengianti ir taip labai skubanti į savo neeilinį suvažiavimą (kad prisidėtų prie tolesnio TSKP pertvarkymo ir demokratizavimo), mūsų vadovaujanti ir vairuojanti, labai bijanti skilimo Lietuvos Komunistų partija?

Savarankiškumo dokumentų projektuose LKP skelbia, kad jos "santykiai su TSKP sąlygoti idėjų, strateginių pertvarkos tikslų bendrumo bei veiksmų koordinavimo būtinybės". Pasakyta aiškiai, jog Lietuvos Komunistų partijai nerūpi 50 metų slegiantys Lietuvą nusikaltimai, bet rūpi TSKP idėjos ir strateginiai tikslai, kurie Lietuvai jokios suverenios ateities nežada. Užtušiodama Lietuvos okupaciją, nei vienu žodžiu neužsimindama, kaip ją reikėtų likvi-

duoti ir išbristi iš vergijos, LKP pati tampa tų nusikaltimų bendrininke. (Beje, jo tokia yra dar nuo 1919 metų.) Ji pati tą puikiai žino. Tačiau išsisukinėja, kartodama Lietuvos žmonėms tas pačias stipraus centro "realijas", esą Europoje jau susiformavo sienų ir teritorijų neiečiomybė, todėl Lietuvos vieta tikrai TSRS sudėtyje ("Tiesa", 1989.9.1). Tai yra mums mestas bene svarbiausias argumentas, kodėl LKP nekyla į kovą dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Be jokios abejonės, čia turimas omenyje 1975.8.1 Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkio baigiamasis aktas, įtvirtinęs valstybių teritorinio vientisumo principus. Betgi tuo pačiu Baigiamuoju aktu pasirašiusios jį valstybės pasmerkė ne tik karinę okupaciją, bet ir tokią okupaciją, kuri įvykdyta pažeidžiant tarptautinę teisę, tiesioginiu ar netiesioginiu būdu panaudojant kokią nors kitą jėgą. Pagal Helsinkio aktą jokia okupacija arba tokiu būdu įgyta teritorija nebus laikoma teisėta. Be to, Lietuvos nepriklausomybės byla paremta ir apsisprendimo teise, kuri buvo patvirtinta ne tikai Helsinkio, bet ir Vienos tarptautiniu susitarimu, nekalbant jau apie TSRS sutartis su Lietuva, sudarytas iki 1939 metų.

Todėl aš, kaip nepriklausomos Lietuvos pilietis, kaip teisininkas, kaip savo rinkiminės platformos ir rinkėjų priesakų vykdytojas, laikau būtina atkreipti mano rinkėjų ir Lietuvos visuomenės dėmesį į šias aplinkybes ir pakviesti visus būti budriems skelbiamos LKP programos, dėl Lietuvos ateities, atžvilgiu. Manau, kad klausimą, kokiai Lietuvai būti – nepriklausomai ar TSRS sudėtyje – turi spręsti ne LKP, bet Lietuvos žmonės. Negalima sutikti su LKP paskelbtu programiniu teiginiu, kad "Lietuvos Komunistų partija pasirinko savo kelią ir eis juo kartu su tauta, su visais Lietuvos žmonėmis". ("Tiesa", 1989.10.29).

Pgaliau laikas jau žinoti, kad kelią Lietuvai turi parinkti ne LKP, bet Lietuvos žmonės. Savo tragiška patirtimi Lietuvos žmonės yra pakankamai išitikinę, jog iš Tarybinės Konstitucijos 6 straipsnio sargybos bokštelių tikrai niekas neparodys lagerio kaliniams kelio į laisvę.

("Atgimimas", 1989.11.10-17)

Europos Parlamente

Europos parlamento narys Christopher Beazley (kairėje) ir Pasaulio Pabaltiečių Santalkos atstovas Kasparas Dikšaitis Europos parlamente.

Abu iš klausė pranešimus ir domėjosi Pabaltijo kraštų padėtimi.

Susitikime su dr. E. A. Klepsch dalyvavo ir buvęs Vakarų Vokietijos valstybės sekretorius parlamentaras Horst Langes. Dr. E. A. Klepsch pokalbio metu pabrėžė, kad jo frakcija ir toliau remia baltų pastangas dėl nepriklausomybės atgavimo.

Pasaulinės Baltų Santalkos pirmi-

ninkas M. Kari visų frakcijų pirmininkams įteikė laišką, kuriame prašoma: a) sekti įvykių vystymąsi Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje; b) suteikti aktyvią moralinę ir praktinę paramą politinės nepriklausomybės siekimui, besireiškiančiam Pabaltijo valstybėse; c) kreiptis į savo vyriausybes, kad jos būtų pasiruošusios pripažinti nepriklausomybes, kai jos bus paskelbtos.

AUKOS SAJŪDŽIUI

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba patvirtino, kad Sajūdžiui suaukoti pinigai, pagal dr. V. Biečiausko ir Sajūdžio Tarybos pirmininko V. Landsbergio susitarimą, bus laikomi PLB valdybos globoje. Pinigai disponuojami gavus raštiškas V. Landsbergio ir V. Čepaičio direktyvas su parašais. Aukojusiems iš JAV ir Kanados bus išduodami pakvitavimai nuo pajamų mokesčio. Atsiskaitomybė už Sajūdžiui aukotus pinigus bus vieša, kaip įprasta išeivijoje. Sajūdžio lėšas tvarkys Pasaulio Lietuvių Bendruomenės išdininkas. Knygos bus tikrinamos normalia tvarka, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės revizijos komisijos. Atsiskaitomybė su Sajūdžiu bus tiesioginė, per Sajūdžio Tarybą. Aukos siųsti išdininkui nurodant, kad suma skiriama Sajūdžio išdui: Horacijus Žibas, 5927 Montecello Ave., Cincinnati, Ohio 45224, USA.

Praėjusios Europos Parlamento sesijos metu (spalio 23 - 27 d.d.) didesnė baltų grupė aplankė keletą parlamentarų. Baltų grupę sudarė iš JAV atvykęs Pasaulinės Baltų Santalkos pirmininkas estas Maida Kari, tos pačios organizacijos įgaliotiniai Viktor Lepik ir dr. Bern Nielsen - Stokkeby (estai), Gunars Meierovics ir Janis Ritenis iš Vokietijos, Latvijos Liaudies Fronto atstovai Janis Jurkans ir Juris Rozenvalds iš Rygos, latvių veikėjai E. Voikuns (Australija), Imants Liegis (Anglija), Peters Vasarins (Švedija). Lietuvius atstovavo VLIK'o įgaliotinis Kasparas Dikšaitis, kuris kartu su J. Riteniu organizavo visus susitikimus.

Grupė, o kartais tik kai kurie jos atstovai pasimatė ir apie Pabaltijo klausimus kalbėjosi su parlamentariais: Otto von Habsburg, Christopher Beazley, Manuel Medina Ortega, Niels Anker Kofoed. Be to, visa grupė aplankė Krikščionių Demokratų frakcijos pirmininką dr. Egon A. Klepsch (Vokietija) ir Politinės komisijos pirmininką Giovanni Goria (Italija).

Pirmąsias kalbas J. Paleckis, ministras, ruošdavo paskubomis, dar komunistų partijos vadovybei nespėjus parašyti, tik griežtai koreguojant, o vėliau kiekvieną sakinį kombinavo partija, arba tiksliai vertė iš Maskvos originalų. Daugiau negu aišku, jog seimo atstovai buvo tik marionetės, pačia nuostabiausia ir juokingiausia šio žodžio prasme. Ir pati partija, sudarydama Liaudies Seimą iš daugumos nepartinių, turbūt savo partines jėgas tausodama svarbesniam darbui, rinko ir vertino Liaudies Seimą, kaip politinės Maskvos apgaulės ir propagandos skraistę.

I Liaudies Seimą pateko daug žmonių, kurie šaltai pritarė bolševikinei veiklai arba bent ją suprato savaip; doktrinališkos komunistų partijos linijos nesuprasdami, arba tikėdamiesi rasti tautai ir kraštui tinkamesnį kompromisą. Kad komunistų partija i Liaudies Seimą išleido, jų terminais kalbant, reakcionieriško elemento, tai buvo dviejų įvairių sąlygų išdava. Pirmą, kaip jau minėta, Liaudies Seimo vaidybinė veikla, o antra, noras palengva ir iš vadinamo reakcionieriško gaivaio rasti, jei ne komunistų, tai bent pakenčiamų nepartinių.

Bolševikams okupavus Lietuvą, privatu tiesiai nusilenkti, žymi dalis inteligentijos: valdininkijos, mokytojų, taip pat ir darbininkų nesitikėjo tokio teroro, beatodairinės politikos, todėl kas nuoširdžiau, kas iš reikalo reiškė net pasitenkinimą pabaiga įgirusio netikrumo ir laikina apsauga didelės, nekariaujančios valstybės. Maskva ir komunistų partija visokiems būdais stengėsi kelti tą palankią nuotaiką, todėl ir Liaudies Seimui ieškojo populiarių pavardžių, daugiau ar mažiau krašte ar apylinkėje kokia nors ypatybė išsiskyrusių asmenų, nors viena proga, po kelių mėnesių Liaudies Seimą išrinkus, privačioje kalboje Preikšas išsitarė: "Ech, tas mūsų Liaudies Seimas primena fašistinių vinigretą, o ne liaudies atstovybę". Kai aš lyg juokaudamas atsakiau: "Taigi, teatrui linksmina, o liaudis darosi vis liūdnesnė", tasai pats Preikšas atsakė: "Apsirikta, mes manėm, kad tolyn eis linksmybė..."

1941 m. balandžio mėn., kai ūkininkai buvo prievartaujami pyliavomis, tarp kitų, kalbėjau tuo reikalu ir su Liaudies Seimo (Aukščiausios Tarybos) sekretorium Pupeikiu. Kai, aš tik grįžęs iš provincijos, pasipiktinęs pasakojau, kaip pavasario darbymetės metu terorizuojami ūkininkai, Pupeikis, ramiausiai išklausęs, pasakė: "Mes apgavom komunistinę revoliuciją. Mumis Maskva pasitikėjo, mes šūkavom ir kalbėjom, jog visas kraštas, visa Lietuva su mumis, o dabar buožė parodė savo nagus... Bet bolševikas pasielgs bolševikiškai - mes išsifruosime priešus!" Ir trinktelėjęs savo mergišku kumšteliu į brošiūromis apverstą stalią, pridūrė: "Yra duomenų, kad ir tamsta, drauge, neįstengi apieisti fašistų stovyklos". Toliau išsišnekėjo, jog Lietuva nebolševikėjanti, o šovinizuojanti, todėl tikėjimas evoliucija, gera valia, buvusi tik pamokanti klaida lygiai partijai (komunistų), lygiai Maskvai. Tik laikas esąs sugaišintas, kaip Pupeikis išsitarė, "abejonėmis ir vaznia".

Liaudies Seimas, kaip skraistė Maskvos imperializmui, pradžioje gal ir buvo bandymas maskuoti bolševiki-

nės diktatūros priemones, tačiau, pasirodžius blogiausios minėtos diktatūros išdavoms, ir Liaudies Seimo vaidyba tik paryškino tikruosius bolševizmo tikslus.

Po pirmojo posėdžio Valstybės Teatro foje mane susitikęs "Tarybų Lietuvos" reporteris nusistebėjęs paklausė: "Po velniais, kokią čia dabar komediją vaidinate?!"

Atsakiau: "Juk teatre ir vyksta... Bijau, kad iš farso nepereitume į dramą ar net tragediją". Ir po kelių dienų Kaune, Vilniuje man pačiam daugelis pasakojo, kaip vienas Liaudies Seimo atstovas posėdžius pavadinęs farsu. Tai nebuvo didelis sąmojis, bet reginti, su koku išradingumu žmonės perfrazavo Liaudies Seimo vaidybą Valstybės Teatre, galima buvo daryti išvadą, kaip nustebino ir apvyliet net ir mažiausiai iš Liaudies Seimo tikėjusius.

Man regis, net tokie veikėjai, kaip Sniečkus, Preikšas, Adomas - Meskupas ir kiti nesvyruoja komunistai, neįsijaučia jautėsi Liaudies Seime, išsiskyrus pirmosios sesijos posėdžius. O Paleckis, Girdzijauskas, net Gedvilas Liaudies Seimo posėdžių metu tiesiog vengė atviresnio akių susidūrimo. Antrosios ir paskutinės sesijos posėdžiai praėjo prislėgtoje ir apsiblaususioje nuotaikoje, Pozdniakovui, Morozovui ir NKVD aukštiesiems pareigūnams publikos ložėse skaitant laikraščius ar dantis kramtant nagus. Tik pasibaigus posėdžiui visi skubėjo bufetan užsikniaubti ant lėkščių ar bokalo ir ėmėsi kalbėti apie kojinių spekuliaciją, orą, bet, gink Dieve, ne apie iš scenarijaus atliktą Liaudies Seimo darbotvarkę.

Tiesa, tik susirinkus Liaudies Seimo atstovams, kai naujas gyvenimas bangavo ir savo staigiu posūkiu kėlė rūpestingumą, baimę, kai kam ir džiaugsmą, Liaudies Seimo atstovai jautėsi vyrais, kuriems patikėtas Lietuvos krypties ir gerovės raktas. Kauniškiams, kurie jau suvokė, iš kur ir kaip komunistų partija semia teisę, jėgą ir neklaidingumą, aiškėjo, jog atstovų veikla bus labai ribota. (Žinoma, ne tiek, kad iš Maskvos rusiško scenarijaus bus nurodyta, kada ranką pakelti, nuleisti ar šaukti "ura", "valio").

Provincijos atstovai, ypač nepartiniai, rūpestingo ūkininko ryžtu, bežemio kriaučiaus ar latrelis stropumu, siūlė visokius projektus: kaip išdalyti žemę, turtus, kaip visus laimingais, turtingais padaryti. Bet prieš pirmąjį posėdį įvykusiųose atstovų pasitarimuose paaikškėjo, jog be partijos sutikimo nieko neįvyks. Ir pasitarimai

vyko dviejose vietose: komunistai susirinko slapta posėdžiui "Pažangos" rūmuose; o nepartiniai, kurių buvo apie 40 asmenų, susirinko "Metropolio" Trijų kunigaikščių kambaryje, kuriame iš partinių dalyvavo Meškauskienė, Latvys - Fridmanas, Didžiulis - Grosmanas ir dar vienas kitas, čia ateidamas, čia vėl išeidamas. Ir per šį nepartinių pasitarimą paaikškėjo, jog tai buvo tik partiečių užgaida: išgirsti provincijos nuotaikas ir, suprantama, nustatyti atstovų tinkamumą ne Liaudies Seimui, bet kur, kaip sunaudoti, šiaip ar taip, rinktuosius. Daugiau tokių pasitarimų nebevyko su nepartiniais, o ar tarėsi partiniai - man nežinoma.

Kad ir neišsprususi ar smulki asmenybė, kada pasijunta išsigijusi kitų pasitikėjimo ir pareigos, šiaip ar taip, stengiasi tą pasitikėjimą pateisinti. Taip ir dauguma Liaudies Seimo atstovų pirmomis dienomis gaudė kiekvieną žodį, patys stengėsi būti sumanūs ir aktingi liaudies išrinktieji. Nors jau daugelis buvo abejonių kankinami dėl pačios rinkimo sistemos, nes ir kūdikio protas galėjo suvokti, koks demokratiškumas rinkimų, kur komunistų partija išstato tiek kandidatų, kiek tegalima išrinkti, o kiekvienas kandidatas bus tikrai išrinktas, nors nieks, nė vienas už jį nebalsuotų.

Tačiau Liaudies Seimo atstovai jau pirmuose posėdžiuose buvo apmaudingai priblokšti tos, galai žino kam suorganizuotos, vaidybos. Kai po posėdžių Sniečkus, Meškauskienė teikė atstovams patarimus, kaip ir ką pranešti, kaip eiti Liaudies Seimo atstovų pareigas, daugelio atstovų veiduose jau ryškėjo ironingas klausimas "Ar ir ši vaidyba liaudies reikalų atstovavimas?" Atsimenu, kaip po posėdžių intymiai prisilinės, rokiškėnas atstovas Laužė guodėsi: "Tai ką gi, teks jau savo žmonėms pasakyti, kiek kartų pakėlėm ir nuleidom rankas". Regis, antrosios sesijos metu Henrikui Kačinskui pasijuokiau: "Tau, Henrikai, bepigu, bet mums, near-tistams..." O jis, net atsidesęs, atsakė: "Tokios sunkios rolės dar neteko vaidinti"...

Liaudies Seimas yra atlikęs ir teigiamą vaidmenį. Grįžę iš sesijų, ypač iš pirmosios, atstovai buvo klausinėjami, prašomi visokeriopos pagalbos, o atstovai nieko daugiau negalėjo pasakyti, kaip tik tai, ką akiplėšiškai įgrystančiais šūkavimais buvo prane-

šusi spauda. Vietos partietis (komunistas), koks nors smulkus kriaučiuokas ar kepėjas, daug daugiau galios turėjo, negu Liaudies Seimo atstovas. Kas iš pusiau tariamų žodžių, kas iš Kauno atsekusiomis žiniomis, greit išsiaiškino, jog Liaudies Seimo atstovas yra ir bus tik taisyklę patvirtinąs įrodymas: "Viskas iš Maskvos ir Maskvai". Iš pradžių, kai visokie elementai ėmėsi valdyti ir tvarkyti, daugumas tikėjosi savo veikla ar patarimais padėti naujokams ir manė, jog daugelis blogumų kyia tik iš vienos žmonių neišmonės arba blogos valios. Tačiau Liaudies Seimo atstovai ir jų vaidyba padėjo žmonėms greičiau susivokti, jog vietos žmonės yra tik įrankiai beatodairiškai ir žiauriai Maskvos politikai, ir padoresni lietuviai ėmė išsiaiškinti bolševikų kurstomą vadinamą "klasių kovą", suprasdami josios žalingumą ir Maskvos tikslą: mūsų pačių pjūdymu ir neva mūsų pačių valia kuriamu socializmu palaužti vieningumą, sunaikinti ekonomines ir kultūrines vertybes ir tuo nugramzdinti žmogų, niekuo neberizikuojančio buitin, kur nebėra ką prarasti, pasidarant jokių vertybių negerbiančiu bolševikiniu įrankiu.

Diena iš dienos Maskvos vyrams išsiaiškinant, jog iš Lietuvos nepavyko klasta ir melaginga propaganda išgudyti bolševikinio imperializmo tarnaitės, Liaudies Seimo vaidyba tik kompromitavo jau ir taip išaiškėjusį melą. Mažam krašte, kur sostinės žmogaus nusičiaudėjimą po valandos išgirsta visos krašto palaukės, Liaudies Seimo sesijos, griežčiausiai vykdomos pagal tiksliai iš rusų kalbos išverstą scenarijų, darėsi graudžiai juokingos. Gal dėl to jos ir įvyko vos trys.

Bet mes grįžkim į Aukščiausios Tarybos posėdį. Finansų komisaras J. Vaišnora jau baigė skaityti biudžetą. Visi giliai atsideso, vienas pasiutusiai ilgas darbotvarkės punktas šiaip ar taip baigtas. Venclova ir Girdzijauskas nusižiovavo komisarų kėdėse, gal iš džiaugsmo, gal iš papratimo, užsimiršę nors delnais užsidengti.

Tęsinys sekančiame numeryje.

Sydnejus yra visos Australijos dailės centras. Sydnejuje, jau maždaug nuo 1950 metų, pradėjo reikštis ir lietuviai dailininkai.

Dailininkas Vaclovas Ratas su žmona ir dukra Ramona į Sydnejų atvyko 1949 metais. Nežiūrint sunkių išsikūrimo sąlygų, dailininkas V. Ratas kūrė grafikos paveikslus ir stengėsi išgarsinti grafikos meną Australijoje. Jis buvo vienas iš reikšmingiausių, dviejų meno grupių "Sydney Printmakers Club" ir "Contemporary Art Society", įkūrėjų. Taip pat dailininkas yra originalios technikos grafikoje pionierius.

Dailininkas V. Ratas mirė 1973 metų sausio mėnesį. Liko maždaug šimtas jo grafikos kūrinių, iš kurių apie septyniasdešimt yra dukros Ramonos nuosavybė. Ji, būdama meno patarėja, stengiasi garsinti grafikos meną Australijoje. Ji kasmet duoda 500 dolerių premiją studentams, baigusiems studijas meno mokykloje. Jos premija žinoma "The Ratas Memorial Award for Printmaker" vardu. Ramona savo lėšomis išleido šimtą video kasečių, kuriose aiškinami grafikos meno pagrindai. Ateityje bus išleista daugiau ir platinama mokyklose.

Šiomet Canberroje, Tautinėje Meno Galerijoje buvo surengta grafikos meno paroda. Ją surengė grafikos skyriaus direktorius Roger Butler. Ramona buvo pakviesta į parodos atidarymą ir nustebo, kad joje nebuvo išstatytas nė vienas jos tėvo paveikslas. Grįžusi į Sydnejų, ji parašė direktoriui Roger Butler laišką, atkreipdama jo dėmesį į tai, kad Canberros Tautinė Meno Galerija yra įsigijusi keiliioka jos tėvo paveikslų.

VACLOVAS RATAS

Ramona laiške išdėstė apie jos tėvo paveikslus, kuriuos įsigijo ne tik visos Australijos valstijų tautinės meno galerijos, bet ir Vakarų Vokietijos bei JAV. Jos tėvo grafikos kūrinių buvo išstatyti įvairių kraštų parodose ir laimėję premijas. Roger Butler, gavęs laišką, peržiūrėjo turimus dailininko V. Rato paveikslus, iš Ramonos nupirko daugiau, ir pareiškė norą išleisti dailininko Vaclovo Rato monografiją bei prašė jos pagalbos tame darbe.

Monografija susidės iš trijų dalių. Pirmoje bus ese apie dailininko jaunystę Lietuvoje, laiką praleistą Europoje ir ankstyvąjį laikotarpį Australijoje, bus įdėtos nuotraukos iš

dailininko V. Rato gyvenimo. Antroje dalyje bus aptarta dailininko kūryba ir nustatyta pozicija australų grafikų tarpe. Šią monografijos dalį puoš spalvotos V. Rato kūrinių nuotraukos. Trečioje dalyje bus aptarta grafikos technika bendrai, ir įvairių, originalių grafikos metodų, kuriais naudojosi dailininkas V. Ratas, aprašymas.

Ramona turi daug darbo padėdama ruošti monografiją. Ji jau pasiuntė į Canberros Tautinę Meno Galeriją novelių rinkinį "Kalmų veivai", kurį 1970 metais iliustravo dailininkas V. Ratas. Šios iliustracijos jau yra įjungtos į bendrą Australijos grafikos darbų kolekciją.

Ramona teks surinkti visus jos tėvo grafikos paveikslus arba gerai padarytas reprodukcijas, kad gautųsi pilnas vaizdas apie dailininko V. Rato kūrybinį potencialą. Ramona, dar šiais metais perspausdins pasakų knygėlę "Dvylika juodvarnių", kurią jos tėvas iliustravo 1949 metais Vokietijoje. Devynios iliustracijos išraižytos ant medžio, tai labai įdomi ir originali grafikos technika. Knygelė bus išspausdinta prabangiai ir išsiuntinėta į Australijos bei užsienio meno galerijas. Paryžiuje ir Stockholme apie šias nstabias iliustracijas žino ir šio leidinio laukia.

Ramona planuoja surengti apžvalginę savo tėvo kūrinių parodą.

Dėka dukters Ramonos pastangų, dailininko Vaclovo Rato kūrybinis palikimas Australijoje išliks gyvas. Lietuvių tautos kūrybiniame lobyne jo vardas buvo įamžintas jau Nepriklausomybės laikais.

Agnė Lukšytė

MES IR JŪS

Likimo išblaškyti po visus žemynus išeivijos lietuviai vargo, dirbo, kai kurie prasigveno, bet niekad nenustojo galvoje apie savo šali, apie Lietuvoje paliktus ir Sibire kenčiančius brolius. Ir dabar išeivija džiaugiasi nauja viltimi, kad mūsų tautos kalvarijos greitai pasibaigs.

Jau galime vieni kitus laisviau aplankyti, nors dar ne visi... Kai kurie dar vis negauna vizų, arba jas gavę, turi grįžti atgal nuo Maskvos aerodromo, taip ir nepamatę savojo krašto. Nežiūrint palengvėjusio bendravimo, dar vis tiek gerai nesuprantame vieni kitų. Daug nuvykusių į Lietuvą nepastebi, kad kraštas atsidūrė katastrofiškoje padėtyje. Neris, Nevėžis, Dubysa, Nemunas, Kuršių marios ir Baltijos jūra dūsta nuo apteršto vandens. Daržovės ir vaisiai apnuodoti žalingomis cheminėmis medžiagomis, oras pilnas nuodingų, senoviskų fabrikų dūmų. Daug kur jau net šulinių vanduo netinkamas gėrimui. Dar keletą metų teršdami Lietuvos gamtą tokiais sparčiais tempais, Lietuvą turėsime nebetinkamą gyvenimui. Daugės įvairiausių susirgimų, didės išsigimusių naujagimių skaičius. Lietuva pavojuje. Ją reikia skubiai gelbėti.

Lengva apie tai kalbėti, tačiau sunku, tiksliau pasakius, neįmanoma tai padaryti, kol patys lietuviai neturi teisės nei tvarkyti, nei gelbėti savo kraštą. Jau vien dėl ekologinio pavojaus, pilna krašto valdymo autonomija skubus reikalas ir tai yra vienintelis išsigelbėjimo kelias.

Kaltininkas už nerūpestingą Lietuvos gamtos teršimą neturi teisės trukdyti krašto gyventojams gelbstinti

savo žemę, savo egzistavimo šaltinį.

Jau praėjo laikai visų rūšių imperializmui. Žmonija ji galutinai atmeta, kaip jau atmetė ir dešiniųjų ir kairiųjų diktatūras. Pasipriešinimas šiai realybei, tai tik pūtimas prieš vėją, bereikalingas brangaus laiko praradimas tuščioms pastangoms. Istorija protingesnė už atskirus asmenis, nežiūrint kokio aukšto rango jie bebūtų. Istorijos rato pasukti atgal negali niekas. Tas pats istorijos ratas ir atvedė prie dabartinių, galima sakyti revoliucinių pasikeitimų ir, regis, riedės toliau, nušluodamas visa kas stovi skersai kelio. Filosofinės idėjos miršta, kai aikštėn iškyla jų klaidingumas. O mirusių prikelti negalima.

Taip atrodo mūsų krašto problema, įvykių raidą stebint iš tolo. O ką daro išeivija? Ar ji prisideda prie savo krašto gelbėjimo? Prisideda, tai taip. Bet nėra lengva pasiekti ko nors konkrečiai pozityvaus. Vakarų politikai pirmoje eilėje rūpinasi tik savo krašto interesais. Gi vien moralinės simpatijos daug reikšmės neturi. Išeivijos svarbiausia užduotis – orientuoti laisvojo pasaulio masių ir politikų opiniją, dėti pastangas, kad jų pagalba būtų aktyvesnė. Vienur mažiau, kitur daugiau tokia veikla sulaukia sėkmės. Rezultatai kartais priklauso ne vien nuo užsieniečių požiūrio į mus ir mūsų prašymus, bet ir nuo išeivių veikėjų sugebėjimo prieiti prie užsienio spaudos, televizijos, o ypatingai prie aukštų valdžios pareigūnų, kurie ir nustato svetimų valstybių užsienio politiką.

Australijos parlamentas ir senatas, Šiaurės Amerikos senatas neseniai

priėmė rezoliucijas, kuriose pasisakoma už Pabaltijo valstybių nepriklausomybės atstatymą. Tai geras ženklas. Tačiau vis dėlto būtina, kad ir į oficialiąją Šiaurės Amerikos politikos areną būtų įtraukta Pabaltijo problema.

Pabaltijo tautų išsilaisvinimo šalininkas, mūsų politinių reikalų gynėjas federalinės vyriausybės senatorius Brian Harradine.

somybės atstatymą. Tai geras ženklas. Tačiau vis dėlto būtina, kad ir į oficialiąją Šiaurės Amerikos politikos areną būtų įtraukta Pabaltijo problema.

Pabaltijo valstybių laikymas dabartinėje padėtyje nėra naudingas niekam, o mūsų šaliai tiesiog pavojingas.

Mes ir Jūs galėtume sujungti visas savo jėgas bendram darbui. Deja, mūsų vienu ryšiai tam yra per silpni. Gal ne tiek svarbu koks skaičius vyksta vieni kitų aplankyti, reikia, kad ir atsakingi veikėjai tarpusavyje tinkamai koordinuotų, planuotų ir vykdytų savo darbą. Tam reikalingi dažni susitikimai kaip tik tokių asmenų. Vieni iš kitų galime pasimo-

Nukelta į 6 pusl.

M. Gorbačiovas iššaukė visą Lietuvos komunistų partijos vadovybę į Maskvą akistaton su Sovietų Sąjungos politiniu biuru.

Siame susitikime reikalaujama nekelti sumanymo paskebti Lietuvos komunistų partiją savarankiškai, Maskvai nepavaldojia organizacija bei, gruodžio 19 dienai šaukiama, Lietuvos komunistų partijos kongresą atidėti sekančiam pavasariui.

"The Washington Post" korespondento pranešimu, Lietuvos komunistų partijos vadovybė, po konfrontacijos, savo anksčiau nusistatymo nepakeitė.

Buigarijoje prasidėjo reformos. Iš politinio biuro atleidžiami senų pažiūrų komunistų lyderiai bei suteikiama daugiau laisvės disidentiniams judėjimui.

Vis didesnės žmonių minios ruošia demonstracijas, kuriose reikalaujama laisvų rinkimų ir nuversto komunistų partijos lyderio T. Živkovo patraukimo atsakomybėn, kuris kaltinamas korupcija ir persekiojimu.

Moldavijos Liaudies Frontas iško-vojo, kad būtų atleistas Moldavijos komunistų partijos pirmasis sekretorius Stefan Grossu.

Per demonstracijas, įvykusias lapkričio mėnesį Moldavijoje, buvo sužeista per 200 žmonių.

Jungtinių Tautų priežiūroje praveisti rinkimai Namibijoje pasibaigė kairiojo sparno Pietų Vakarų Afrikos Liaudies organizacijos (SWAPO) laimėjimu. Tačiau ši organizacija negavo dviejų trečdalių daugumos steigiamajame seime, kad galėtų pati viena pakeisti Namibijos konstituciją.

Rytų Vokietijos komunistai sudarė koalicinę vyriausybę su keturiomis mažomis partijomis, užleisdami joms pusę ministerijų. Vyriausybė apstulbino parlamentą, atskleidusi, pasipatyje laikytą, vidaus deficito dydį. Rytų Vokietijos vidaus deficitas siekia 130 milijonų markių.

Lapričio 13 dieną, sulaukęs 83 metų amžiaus ir išvaldęs 51 – nerius metus, mirė Lichtenšteino kunigaikštis Franz Josef II.

Šią mažą, bet turtingą valstybę Europoje paveldėjo Franz Josef II – jo sūnus Hans Adam.

Sri Lankos vyriausybė sakosi su-triuškinusi teroristinę snigaliečių ekstremistų organizaciją. Liaudies išlaisvinimo Frontą, sunaikindama jos vyriausią vadovybę.

Pastaraisiais mėnesiais, dėi šios organizacijos teroristinių veiksmų. Sri Lankoje, jau ir taip išvargintoje piitietinio karo tarp snigaliečių ir tamilų, žuvo apie 5000 žmonių.

Cekoslovakijoje prasidėjo reformų reikalaujančių demonstracijų banga. Cekoslovakų policija kaltinama lapkričio 17 dieną, bevaikant vieną iš demonstracijų, lazdomis užmušusi studentą Martin Smid.

Rygos centre 300.000 latvių minia minėjo Latvijos nepriklausomybės su-kaktį ir klausėsi kalbų, reikalaujančių nepriklausomybės atstatymo.

Lietuvių ir estų atstovai tą dieną padėjo vainikus prie latvių nepriklausomybės paminklo.

SPORTAS

SVEICARIJOS BANKAS

Lietuvos imtynių federacijos pirminkas Pranciškus Eigminas rugsėjo 7 dieną "Tiesoje" tvirtina, kad Šveicarijos vyriausybė, vengdama diplomatiškos keblumų su TSRS uždraudė duoti bet kokią informaciją apie Lietuvos tautinio olimpinio komiteto (LTOK) egzistavimą prieš sovietų okupaciją. Savarankiškumo siekiančios ir tarp-tautines federacijas įstoti besisten-giančios lietuvių sporto federacijos stengiasi išgauti Lietuvos tautinio olimpinio komiteto pripažinimą. Bet lietuvių draugai vis dar negali prieiti prie prieškarinių dokumentų Tarp-tautinio olimpinio komiteto (TOK)

būstinėje Lozanos (Lausanne) mieste. Šveicarijos komercinio banko direktorius E. Kantinis (Cantini) pareiškė, jog Lozanoje prašė prieškarinės LTOK veiklos dokumentų kopijų, tačiau gavo neigiamą atsakymą. Prie Lietuvos tautinio olimpinio komiteto dokumentų nepavyko prieiti ir vienam Italijos komersantui bei žurnalistui. I ši skandalinę ir neteisėtą Šveicarijos vyriausybės elgesį bema-tant turėtų reaguoti išeivių politiniai ir diplomatiniai veikėjai. Reikia informuoti ir Šveicarijos spaudą, kad ji padėtų mobilizuoti viešąją šalies nuomonę.

KREPŠINIS

Jungtinėse Amerikos Valstijose prasidėjo keturiasdešimt ketvirtosios NBA pirmenybės, kuriose dalyvauja 27 klubai, suskirstyti į Rytų ir Vakarų konferencijas (zonas), kurios savo ruožtu pasidalijusios į Atlanto ir Centro bei Vakarų vidurio ir Ramiojo

vandenyno divizijas (grupes). Pirmame ture "Golden State Warriors", kur žaidžia ir Šarūnas Marčiulionis, pralaimėjo "Finiks sans" 106:136, "Atlanta hawks" - "Indian peisers" 103:126, o "Portland treilblazers" įveikė "Sakramento kings" 114:96.

ŠACHMATAI

Sydnejaus lietuvių šachmatų klubo viešame turnyre pirmąją šeiminkai. Tai klubo pirmininkas dr. I. Vencio-vas, kuris iš šešių sužaistų partijų, laimėjo penkis su puse taško.

Liko žaisti dar dvi partijas ir jeigu dr. I. Venciova jas laimės, taps viešo šachmatų turnyro nugalėtoju, o taip pat jam teks pereinamoji "V. Mikėno" taurė ir trijų šimtų dolerių premija.

Kitų turnyro dalyvių rezultatai: V. Patašius - 4,5 taško, J. Jencius - 4 taškai ir R. Kuras - 2 taškai.

Praėjusios savaitės australų dien-raščio "The Sun Herald" šachmatų skyriuje buvo paskelbta, kad V. Augustinavičius laimėjo prizą už teisingai išspręstą šachmatų uždavinį.

Liucernoje (Šveicarija) pasibaigusiame antrame pasaulio šachmatų komandiniame čempionate Sovietų Sąjunga laimėjo aukso medalį. Atsilikę penkiais taškais, antrą vietą užėmė Jugoslavijos šachmatininkai, trečioji vieta ir bronzos medaliais atiteko Anglijai.

Australijos šachmatų federacija, negaudama finansinės paramos iš federalinės valdžios, savo šachmatin-

ninkų į šias varžybas pasiūsti negalėjo.

ŽMOGUS IR KOMPIUTERIS

Niujorke įvyko trumpas mikromačas tarp dviejų pasaulio čempionų. Vienas - visiems gerai žinomas pasaulio čempionas G. Kasparovas, kitas - tobuliausia amerikiečių šachmatų programa, kompiuteris "Mastytojas", kuris šiais metais Edmontone vykusia-me konkurse laimėjo šachmatų kompiuterių pasaulio čempiono titulą.

Šio kompiuterio žaidimo lygis gana aukštas ir, kūrėjų nuomone, atitinka didmeistrišką reitingą - 2550. G. Kasparovo reitingas šiuo metu siekia 2795.

"Mastytojas" jau pademonstravo savo jėgą, žaisdamas su žmogumi. Iš žymesnių jo pasiekimų galima pami-nėti pergalę prieš danų didmeistrį B. Larseną.

Ši kartą abi mikromačo partijas laimėjo žmogus. Kompiuterio kūrė-jams tai nuotaikos nesugadino. Jie planuoja per artimiausius penkerius metus sukurti kompiuterio programą, sugebančią per sekundę išnagrinėti vieną milijardą pozicijų. K. Kasparovas ištikinęs, kad ir tokį kompiuterį jam pavyks nugalėti.

Leonas Baitrūnas viešnagės Lietuvoje metu.

Nuoširdžiai kviečiame visus dalyvauti mūsų 40 - ties metų veikios

JUBILIEJINIAME KONCERTE

kuris įvyks gruodžio mėnesio 17 dieną, 2.30 val. po pietų Melbourne Lietuvių klubo salėje. Jūsų laukia įdomi programa ir staigmenos. Savo apsilankymu paremsite chorą, kuris Jums dainuoja jau 40 metų!

Melbourn dainos "Sambūrio" valdyba

SYDNEJUJE

Sydnejaus lietuvių Svaigtalio mokyklos užbaigimas įvyks gruodžio mėnesio 3 d. (sekamdienis), 1.30 val. Lietuvių namuose Bankstowne.

Maloniai kviečiame visus tautiečius nors porą valandų praleisti šiame mokslo metų užbaigime ir pasidžiaugti mažaisiais, jiems ruošiamoje popietėje. Popietės programoje - mažųjų koncertas ir piešinėlių paroda.

Sydnejaus Savaitgalio mokykla

KIEK AŠ SUŽINOJAU

Sydnejuje pas gimines viešėjo ilgametė Melbourno Katalikų Moterų draugijos valdybos narė, Sibiro trem-tinių šalpos komiteto ir Katalikų draugijos aktyvi veikėja Aldona Vyšniauskienė

Viešnia apsilankiusi "Mūsų Pastogės" redakcijoje paliko auką bendruomenės spaudai.

Visoje Australijoje žinomam ir mylimam teatro režisieriui ir aktorui Julijui Dambrauskui sušlubavo sveikata. J. Dambraukas keletą dienų gydėsi ligoninėje, jam padaryta operacija. Šiuo metu Julius sveiksta namie.

Mielam Julijui Dambrauskui linkime kuo greičiau susveikti ir vėl grįžti prie mėgiamo darbo lietuviškame teatre.

Lapkričio 21 dienos vakare, televi-zijos kanalo SBS žinių laidoje iš Lietuvos atvykęs Lietuvos Persitvar-kymo Sąjūdžio Seimo Tarybos narys profesorius K. Antanavičius padarė trumpą pareiškimą Lietuvos ekonomi-jos klausimais. Televizijos pranešėja tuo pačiu pranešė apie Sydnejuje ruošiamą Pabaltiečių simpoziumą, kuriame paskaitą skaitys ir profeso-rius K. Antanavičius.

Lapkričio 18 dieną Sydnejaus Lie-tuvių namuose profesorius K. Anta-navičius vietos lietuviams davė išsa-mų pranešimą - apžvalgą apie Sąjūdžio veiklą siekiant nepriklausomybės Lietuvai.

Tautiečių tą dieną prisirinko pilna salė. Dalyvavusieji buvo nepaprastai patenkinti puikia profesoriaus paskai-ta ir savo pritarimą išreiškė ilgais ir karštais plojimais.

Profesorius K. Antanavičius po paskaitos atsakinėjo į tautiečių klaui-simus. Tenka tikrai apgailestauti, kad atsirado ir tokių tautiečių, kurie vietoje klausimų profesoriui, ėmėsi pasakoti įspūdžius iš savų kelionių.

Sydnejaus Apylinkės pirmininkas A. Giniūnas, Sydnejaus lietuvių vardu, svečiui prisiminimui įteikė suvenyrą - australišką koalą.

Mūsų tautietis iš Sydnejaus Gedi-minas Antanėlis, apsilankęs Lietuvoje, Anglijoje ir Amerikoje, tik sugrįžęs į namus staiga susirgo ir teko keliauti ligoninėn.

Siuo metu Gediminas Antanėlis gydomas Lidcombe ligoninėje. Gedi-minas gerai žinomas ir mylimas Sydnejaus lietuvių. Jį žino visi. Tai žmogus, kuris visada pasiruošęs pa-gelbėti kiekvienam, kuriam to reikia.

Linkime Gediminui kuo greičiau pasveikti ir grįžti į mūsų tarpą.

Šiais metais, kaip ir buvusiais prieš tai, Geelongo Lietuvių sąjungos klubo pirmininku išrinktas energingasis ir nepakeičiamas Juozas Gailius.

MES IR JŪS

Atkelta iš 5 pusl.

kyti, o tuo pačiu ir padėti vieni kitiems. Lietuvos problemos iš tolo atrodo vienaip, vietoje jos gal atrodo visai kitaip. Ką žino krašte gyveną žmonės, to galbūt nežino išeiviai ir atvirkščiai. Tad privalome tobulinti mūsų visų ryšius.

Jau ir dabar galima šį tą padaryti: pakelti Lietuvos specialistų lygį, siunčiant juos į užsienį profesinių žinių pagilimui. Čia turiu galvoje ne vien aukšto lygio specialistus, bet ir įvairių sričių specializuotus darbinin-

kus, atrenkant iš jų pačius gabiausius. Išeiviai galėtų juos laikinai priglausti, kad sumažinus su tuo susijusias išlaidas. Jei mokslas ir pramonė iki šiol žiūrėjo į rytus, tai dabar kaip tik laikas savo veidus atsukti į vakarus - mokslo ir technikos pažangos centrą. Lietuvai būtina juos pavyti ir kuo greičiau, tuo geriau.

Mums ir Jums pagaliau reikia prisiminti, kad ir asmeniniame kiek-vieno iš mūsų ir tautos gyvenime darbai, bet ne gražūs žodžiai mums padės įgyvendinti mūsų bendrą tikslą.

Dr. Jonas Kunca

GEELONGE

SAJUNGOS KLUBO VEIKLA

Geelongo Lietuvių sąjungos klubo metinis narių ir rėmėjų susirinkimas įvyko spalio mėnesio 21 dieną, Lietuvių namuose. Susirinkimą atidarė sąjungos pirmininkas Juozas Gailius, pakviestas atsistojimo minute pagerbti mirusius narius. Susirinkimui pirmininkauti buvo pakviestas K. Starinskas, o sekretoriauti A. Karpavičius. Metinės sąjungos veiklos pranešimą padarė pirmininkas J. Gailius, o perėjo metinio susirinkimo protokolą perskaitė sekretorius V. Čerakavičius. Raštišką pranešimą apie finansinę valdybos padėtį (rekordinę visoje savo veikloje) pateikė kasininkas L. Bungarda. Revizijos komisijos aktą perskaitė V. Mačiulis, kurį savo parašais patvirtino G. Vaiaitienė ir Vl. Adomaitis.

Po trumpų diskusijų, susirinkimui patvirtinus metinės veiklos ataskaitą, turint nesunkiai sudarytą kandidatų sąrašą, prasidėjo naujų valdančiųjų organų rinkimai.

Mandatų komisija, susidedanti iš S. Valaičio, I. Volodkienės ir V. Bindoko, patikrinusi slapto balsavimo rezultatus, rado, kad, balsų dauguma, į naują valdybą išrinkti: J. Gailius, J. Medelis, A. Volodkienė, L. Bungarda, V. Čerakavičius, J. Manikauskas ir M. Manikauskienė.

Revizijos komisija palikta ta pati, kurią sudaro: V. Mačiulis, G. Valaitienė, Vl. Adomaitis, Irta Volodkienė ir Č. Volodka.

Susirinkimo pirmininkas K. Starinskas, nariams padėkojo už apsilankymą, valdybai už nuveiktus darbus.

AUKOS AUSTRALIJOS LIETUVIŲ FONDUI

Paskutiniuoju laiku Lietuvių Fondo valdybą parėmė: po 1500 dolerių - Regina Coxaite, Aldona Martišiūtė ir Paulių Stepaną vykstančius į Vasario 16 - sios gimnaziją, 1000 dolerių - Australijos Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybą, 600 dolerių - Skautų Tuntą "Džiugas", 300 dolerių -

Susirinkimo oficialioji dalis baigta visiems sugiedant Tautos Himną.

Vėliau vyko, M. Manikauskienės, A. Volodkienės, A. Jančiauskienės ir S. Bungardienės paruoštos, vaišės.

Naujoji Geelongo Lietuvių sąjungos valdyba pareigomis pasiskirstė sekančiai: pirmininkas - J. Gailius, vicepirmininkas J. Medelis, vicepirmininkė moterų reikalams - A. Volodkienė, sekretorius - V. Čerakavičius, kasininkas - L. Bungarda.

Valdybos sekretoriaus adresas: V. Čerakavičius, 4 Walscott St., Nth. Geelong, Vic. 3215.

Naujai išrinkta valdyba nutarė suruošti tradicinį Kalėdų pobuvį ir Kalėdų eglutę vaikams gruodžio mėnesio 9 dieną (šeštadienį), 6 val. vakaro Lietuvių namuose. Vakarienės kaina švediškam stalui 8 doleriai suaugusiems, o vaikams iki 10 metų nemokamai. Eglutėn atvyks ir Kalėdų senelis. Tėvai dovanėles prašomi palikti pas šeimininkes, aiškiai užrašant vaiko vardą. Nepamirškite, kad 1949 metais Geelonge dar nebuvo lietuviškų organizacijų, bet jau puoselėme Kalėdinę eglutę ir surengėme lietuviškas Kūčias. Taigi šiais metais turėsime progą atšvęsti mūsų papročių keturiasdešimtąją sukaktį. Lietuvių sąjungos valdyba pageldauja iš anksto sužinoti eglutėje dalyvaujančių vaikų skaičių, todėl prašome užsirašyti pas I. Gailiuvienę telefonu 214 235.

Geelongo Lietuvių sąjungos valdyba

Geelongo lietuvių Skautų Židinį, 130 dolerių - Melbourne parapijos mokyklos mokinius.

Per mūsų įgaliotinį Sydneyje B. Stašionį gauta:

A. A. Juozui Kapočiui mirus, vietoje gėlių po 20 dolerių - E. ir Iz. Jonaičiai (845), A. Savickienė (150), Juzėnienė, D. ir E. Bartkevičiai.

A. A. Jonui Sirgūnui mirus, vietoje gėlių 15 dolerių aukojo S. Augustavičius (120), Tasm.

Ačiū už aukas.

Vincas Ališauskas

AL Fondo išdininkas

"BALTIC NEWS"

"Baltic News" aukojo: V. Stanevičienė - 25 dolerius, J. Gatavičius - 10 dolerių.

Aukotojams nuoširdus ačiū.

A. Giniūnas

REMIKIME AUSTRALIJOS LIETUVIŲ FONDĄ

nes jo tikslas yra: - Skatinti, remti ir puoselėti lietuvių tautinę kultūrą, mokslą, švietimą, meną ir kitas lietuvių kultūrinės apraiškas AUSTRALIJOJE.

Fondą stiprinsime ir jį ugdysime, jei įvairiomis progomis jam aukosime, stosime jo nariais ir nepamiršime jo surašydami testamentus. Testamentuose reikia įrašyti tiksliai angliškąjį Fondo pavadinimą ir adresą:

AUSTRALIAN LITHUANIAN FUNDATION INC.

44 - 50 Errol Street, North Melbourne, Vic. 3051

Visą korespondenciją ir aukas prašome siusti adresu:

P. O. Box 11, North Melbourne, Vic. 3051

Australijos Lietuvių Fondo Valdyba

NORI SUSIRAŠINĖTI

Dvidešimt dviejų metų Vilniaus universiteto studentas, irklotojas:

Vytautas Radžiūnas, Vilnius 232042, Kalvarijų gt. 174 - 55, Lietuva.

Aigis Orentas, Kaunas 233028, Jankaus gt. 47 - 1, Lietuva.

Penkiasdešimt metų inžinierius, fiatielistas, domisi erdvių tyrinėjimais, žmona gydytoja, sūnus studentas, dukterė mokinė:

Henrikas Kebeikis, Kaunas 233000, Kęstučio gt. 52/8 bt. 19, Lietuva.

Šešiasdešimt vienerių metų fiatielistas, dirba Vilniaus inžineriniame statybos institute docentu:

A. Senuta, Vilnius 232001, P.O. Box 1078, Lietuva.

Trisdešimt trijų metų vyras, dalyvauja Sąjūdžio renginiuose, žmona Zita 30 metų, dukterė trijų su puse metų:

Vyras, žmona Liudmila ir jų gyventojų devyniolikmetė Sigita Petkevičiūtė:

Almantas Tarabilda, Panevėžys 235300, Liepų al. 5 - 48,

ŠVIETIMO TARYBOS PRANEŠIMAS

Rekomenduojame pasiskaityti:

"Lietuvių papročiai ir tradicijos išsivijoje: Lithuanian Customs and Traditions", D. Brazytė - Bindokienė. Knygos kaina 12 amerikietiškių dolerių, ją galima gauti pas: M. Lenkauskienę, c/o PLB Fondas / Lithuanian World Community Foundation, 1851 Skyview Drive, Sparta, MI 49345.

Ši dvikalbė knyga turėtų būti visose Savaitgalio mokyklose.

1. Iš Lietuvos švietimo sistemos pertvarkos tarybos pirmininko profesoriaus dr. B. Kuzmicko gautas paramos prašymas. Profesorius dr. B. Kuzmickas rašo:

"Dabartinė Lietuvos švietimo sistema yra krizinėje būklėje, kurią įveikti įmanoma tik radikalai keičiant švietimo sistemos organizavimą, valdymą, ugdymo turinį bei formas, o taip pat ir ugdymo būdus. Įvykdyti tokio masto ir svarbos uždavinį galima tik pasirėmus pasauline švietimo patirtimi bei pagalba iš šalies. Todėl mes, Lietuvos švietimo sistemos pertvarkos taryba, krepiamės į Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, visus neabejingus Lietuvos mokyklai žmones, prašydami paramos".

Toliau seka detalus paramos aprašymas, kurios punktai yra:

- Informacinė literatūra apie atskirų šalių švietimo sistemas.
- Juridiniai švietimo dokumentai (Education Act).
- Mokymo bei ugdymo programos.
- Mokytojų parengimo sistemos.
- Dėstymo dalykų (subjects) vadovėliai nuo žemiausios iki aukščiausios klasės.
- Informacija apie mokyklų architektūros bei įrangos ypatumus.
- Akademine pagalba studentams, kurie galėtų studijuoti pedagogiką Vakarų Europos universitetuose.
- Finansinė pagalba studentams studijuojantiems Vakarų Europos universitetuose.
- Kvietimas išsivijos bendruomenių kvalifikuotiems mokytojams padirbėti Lietuvoje.
- Pedagoginiam institutui trūkstamų knygų sąrašas iš: 1. pedagogikos teorijos ir praktikos; 2. pedagogikos filosofijos; 3. lyginamosios pedagogikos; 4. mokymo bei lavinimo teorijos.
- Ryšių užmezgimas su tarptautinėmis organizacijomis, institutais ir t. t."

Visą medžiagą ir informaciją siųsti: Lithuania, USSR, 232600 Vilnius, Katkaus gt. 44, Pedagogikos mokslinio tyrimo institutas, dr. M. Lukšienė.

2. Pedagogikos institutui Vilniuje jau išsiuntė Pietų Australijos SSABSA valstybinių egzaminų programų ir 1988 metų egzaminų komplektus bei kitą medžiagą. Persiuntimo išlaidas sumoje 50 dolerių apmokėjo ALB Adelaidės Apylinkės valdyba. Tai gražus ir konkretus paramos pavyzdys Lietuvos švietimui.

3. Turime prof. dr. B. Kuzmicko detalios paramos prašymo vertimą į anglų kalbą. Susidomėjusius prašome kreiptis į ALB švietimo tarybos pirmininkę.

- Paramos prašymas anglų kalba su lydraščiu pasiūstas:
 - Pietų Australijos švietimo ministras G. J. Crafter ir L. Arnold.
 - Pietų Australijos mokytojų seminarijos (Adelaidės CAE) pirmininkui.
 - Federaliniam Australijos švietimo ministrui J. S. Dawkins
- Prašome ALB švietimo tarybos narius kreiptis į savo valstijų švietimo ministerijas, nurodant kokią medžiagą ir informaciją jos galėtų padėti atstatyti švietimą Lietuvoje.

6. Prašome visus Australijos lietuvius ir prijaučiančius jautriai atsilipti į profesoriaus dr. B. Kuzmicko pagalbos prašymą:

"Miehi broliai ir sesės visame pasaulyje! Dabar mokyklos suole Lietuvos ateitis. Todėl susieikime draugėn ir statykime mūsų nepriklausomos valstybės pamatus - Lietuvos mokyklą!

Isolda I. Davis

ALB švietimo tarybos pirmininkė

"Mūsų Pastogės" 45-tame numeryje, švietimo tarybos pranešime buvo padaryta klaida. Turi būti: "Sveikiname Daną Baltutyte..."

Už klaidą atsiprašome. Red.

A. A. JUOZUI JUDICKUI

mirus, nuoširdžiai užjaučiame liūdesyje likusias žmoną Emiliją ir dukrą Julę.

Elizabeth ir Jonas Cerniauskai

KO-OPERATINĖ KREDITO D-JA

"TALKA" veikia visų naudai...

ADELAIDE MELBOURNE SYDNEY

Informacija

SKAITYTOJAMS

Atkreipiu malonių skaitytojų dėmesį, kad metų pabaiga jau čia pat ir šiais metais "Mūsų Pastogės" teisės tik 3 numeriai.

Primenu, kad šventinius sveikinimus, kurie bus skelbiami paskutiniame šių metų numeryje, t. y. gruodžio mėnesio 18 dieną, laikas pasiųsti jau dabar. Iš patyrimo žinome, kad kai kurie skaitytojai sveikinimų pasiuntimą atideda paskutinei dienai ir jų sveikinimai redakciją pasiekia laikraščiu jau išėjus. Sveikinimai kainuoja 10 dolerių. Redakcija sveikinimų lauks iki gruodžio 11 dienos.

Šių metų paskutinis "Mūsų Pastogės" numeris bus išleistas gruodžio mėnesio 18 dieną, o ateinančių metų pirmasis numeris bus išleistas 1990 metų sausio mėnesio 16 dieną.

Visus skaitytojus, per šį pertraukos laikotarpį numatomus renginius ir skelbimus, prašome skelbti paskutiniame šių metų "Mūsų Pastogės" numeryje.

Taip pat prašome visus bendradarbius šių metų paskutiniui numeriui arba ateinančių metų pradžiai numatytus ir skubius rašinius, atsiųsti kaip galima greičiau, kad redakcija galėtų spėti juos panaudoti nevēluojant.

Redaktorius

Aukos

Mūsų Pastogei

"MOSU PASTOGEI"
AUKOJO

A. ir H. Meiliūnai	NSW	\$ 15
M. Vosiaitienė	Vic.	\$ 25
D. ir K. Lynikai	Vic.	\$ 5
K. Vaičiūnas	W.A.	\$ 10
Pr. Sakalauskas	NSW	\$ 5
V. Mikėlaitis	Tasm.	\$ 15
A. Vyšniauskienė	Vic.	\$ 10

HOBARTE

Gruodžio 3 dieną (sekmadienį), 1 val. po pietų Hobarto Apylinkės valdybos moterų komitetas renginiams ruošia eglutę vaikams.

Motinos su vaikais ar be vaikų, vaikai, kurie jau pražiiti suspėjo, tėvai, seneliai, seneiės, dėdės, tetos ir visi kiti prašomi atvykti į ukrainiečių salę Main Rd., Moonan, kur praleisite linksmą popietę.

Maistą ir kavą paruos moterų komitetas, gėrimus atsineškite savo. Kalėdų senis parūpins vaikams dovanėles ir saidžius gėrimus.

Moterų komitetas

MELBOURNE

Vilniaus Universiteto Mokslinės Bibliotekos Bičiuliai praneša, kad Emilijai Seikienei susirgus ir nebegalint eiti Būrelio išdaininkės pareigų, šias pareigas perėmė Vida Vaitiekūnienė.

A. Karazijienė
VUMBB sekretorė

SYDNEJUJE

Sekancijų metų pradžioje Synejaus Apylinkės valdyba numato pravesti padėvėtų rūbų rinkliavą Punsko lietuviams. Tautiečiai maioniai prašomi atliekamus rūbus paraišyti iki šio vajeaus pradžios, kurio atą paskeisime vėliau.

Synejaus Apylinkės
valdyba

Aukos

VASARIO 16 GIMNAZIJAI

Vasario 16 - sios gimnazijai aukoj: N. Celkienė 100 dolerių, B. ir T. Amber 20 dolerių.

Sydnejaus klubo bibliotekos
vedėjas

JOLANTOS JANAVIČIENĖS PARODA

Visi melbourniškiei maloniai kviečiami gruodžio mėn. 9 d. (šeštadienis) nuo 1 val. iki 3 val. po pietų apsilankyti Standfield galerijoje. Parodoje galėsite pamatyti J. Janavičienės keramikos darbus ir susitikti su pačia jų autore.

Paroda truks iki gruodžio mėn. 22 d. - Stadfield Gallery, Wynyard Place, 3 Wynyard St., South Melbourne. Galerija veikia - nuo antradienio iki šeštadienio nuo 10 val. ryto iki 5 val. po pietų, šeštadieniais nuo 3 val. iki 5 val. po pietų.

Melbourn "Gintaro" šokėjai maloniai kviečia į

VAKARONĖ

gruodžio mėn. 9 dieną (šeštadienį), 6 valandą vakaro Lietuvių namuose.

Vakaronė skiriama vykstantiems į Dainų šventę Vilniuje paremti. Programą atliks "Gintaro" ir "Malūnėlio" grupės. Įėjimas 10 dolerių.

Jūsų laukia linksma nuotaika, gardi vakarienė. Stalus užsisakyti pas Narcizą Ramanauską tel. 877 4570 arba Zigmą Jokubaitį tel. 840 1075.

SYDNEJAUS LIETUVIŲ NAMUOSE

16 - 18 EAST TERRACE, BANKSTOWN. Tel. 708 1414

Gruodžio 17 dieną (sekmadienį), 2.30 val. po pietų klubo narių vaikams iki 12 metų amžiaus ruošia Kalėdų eglutę.

Sydnejaus lietuvių choras "Daina"
gruodžio 10 dieną, sekmadienį 3 val. po pietų
ruošia prieškalėdinį

"ŠIUPINĮ"

KUČIOS

Gruodžio 24 dieną (sekmadienį), 7.30 val. vakaro.

Įėjimas tik su iš anksto įsigytais bilietais. Paskutinė užsirašymo diena - gruodžio 20 (trečiadienis).

Bilieto kaina suaugusiems 12 dolerių, vaikams iki 12 metų 8 doleriai.

Pirmą šv. Kalėdų dieną klubas ir valgykla veiks nuo 12.30 val. P-P pietų. Gruodžio 26 dieną (antradienį) klubas atidarytas nuo 2 v.

Gruodžio mėn. 31 d. (sekmadienį), 8 val. vakaro

NAUJŲ METŲ BALIUS

Įėjimas 25 doleriai asmeniui, į bilieto kainą įeina vakarienė ir šampanas. Bilietus prašome įsigyti klubo raštinėje iki gruodžio 29 d

Sausio 1 dieną (pirmadienį)

klubas ir valgykla veiks nuo 12.30 valandos.

Sydnejaus lietuvių choras "Daina" kviečia apsilankyti į

PRIEŠKALĖDINĮ ŠIUPINĮ

įvyksiantį gruodžio mėnesio 10 d. (sekmadienį), 2 val. po pietų Lietuvių klubo didžiojoje salėje, prie stalų.

Choro dainoms diriguos dirigentai Birutė Aleknaite ir Justinas Ankus, akompanuos Bronius Kiveris.

Solo dainas ir solo partijas su choru atliks Gražina Zigaitytė - Hurba.

Choristai ir publika atliks liaudies ir Kalėdines dainas bei giesmes. Loterijoje galėsite laimėti praktiškus fantus. Kava ir pyragaičiai Jūs aptarnaus choristės ir choro rėmėjos.

Įėjimo kaina 5 doleriai, vaikams iki 14 metų - veltui.

Choro "Daina" valdyba

VILNIUS * VILNIUS * VILNIUS

Mes galime pigiausiomis kainomis parūpinti kelionės bilietus į Vilnių ir visus miestus Lietuvoje, Sovietų Sąjungoje ir Lenkijoje. Pilnas aptarnavimas kelionių bilietais, ekskursijomis, iškvietimais ir vizomis.

Sovietų Sąjunga ten ir atgal nuo \$1599.

Patarnaujame siunčiant siuntinius į Lietuvą, Sovietų Sąjungą ir Lenkiją.

Kainoraštis pagal pareikalavimą.

ODRA
TRAVEL

CALL OUR OFFICE IN:

- MELBOURNE 311 LATROBE ST. TEL. (03) 670 9454
92 CHAPEL ST. (WINDSOR) TEL. (03) 521 1414
- SYDNEY: 647 GEORGE ST. TEL. (02) 211 5655
- ADELAIDE: 18 WAYMOUTH ST. TEL. (08) 231 4882
- BRISBANE: 144 ADELAIDE ST. TEL. (07) 229 9716

Mūsų Pastogė

AUSTRALIAN LITHUANIAN WEEKLY

Published by the Lithuanian Community Publishing Society Ltd.

Leidėjo, administracijos ir redakcijos adresas:

Redaktorius V. Augustinavičius Telefonas (02) 790 3233

Redakcija rašinius taisy ir skelbia savo nuožiūra. Rankraščiai negrąžinami ir nesaugomi. Už skelbimų turinį redakcija neatsako.

Prenumerata metams \$25

Užsienyje paprastu paštu \$30

Leidėjas Lietuvių Bendruomenės Spaudos Sąjunga

P. O. Box 550 Bankstown N. S. W. 2200

Administracijos telefonas (02) 365 - 1575

N. Zelandijoje oro paštu \$40

Užsienyje oro paštu \$55

10

POLĖKIAI

"POLĖKIAI"

18 WESTERN AVE

NORTH MANLY

NSW 2100

"MŪSŲ PASTOGĖS" KULTŪRINIS PRIEDAS * REDAGUOJA JURGIS JANAVIČIUS * DAILĖS PRIEŽIŪRA: VIKTORAS SIMANKEVIČIUS

Nr. 47/1989.11.27

KALĖDOS. 1963. Mišri technika

NAMAS ŠALIA TILTO. 1957. Linoleumas

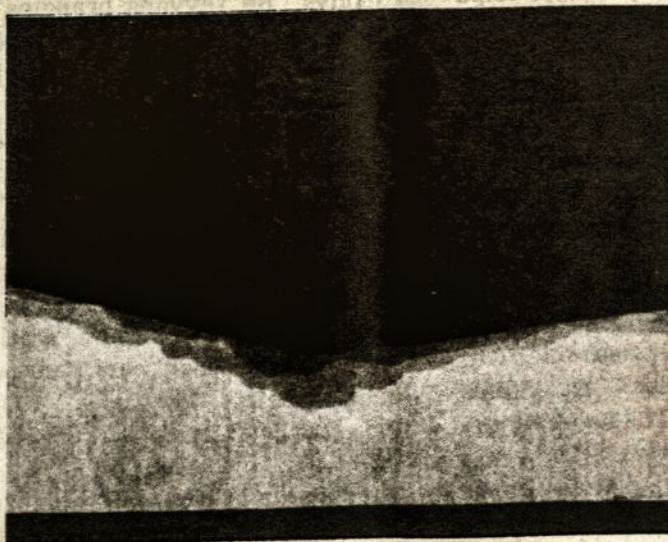
SAUSIS. 1964. Serigrafas

jau prabėgo dešimtmetis...

Prieš dešimtį metų staigia mirtimi iš mūsų tarpo pasitraukė dailininkas HENRIKAS ŠALKAUSKAS.

Jo grafikos ir tapybos darbai pasižymėjo polėkiu, stipriu vaizdiniu impaktu ir lyriškumu aukštoj, retai tepasiekiamoj kūrybinėj plotmėj.

Šviesią Henriko asmenybę prisimenam, lyg, rodos, dar vakar jis būtų buvęs čia, lyg tas prabėgęs dešimtmetis dar nebūtų pramirgėjęs.

TAPYBA. 1969. Akvarelė ir akrilis ▲

► MOTERYS LIETUJE. 1954. Linoleumas

ARŪNAS KLUPŠAS / "Is GANTOS ciklo"

Paskutiniame Australijos Lietuvių Fondo visuotiniame susirinkime buvo svarstomas siūlymas skirti pomirtinę premiją mūsų labiausiai pasižymėjusiam rašytojui. Pasiūlymas nebuvo priimtas, patariant verčiau išleisti to rašytojo raštus ateityje.

Amerikos Jungtinėse Valstijose Konstancija Rudaitytė savo testamentiniu palikimu įgaliavo Amerikos Lietuvių Fondą išleisti ten gyvenusio rašytojo Jono Kossu-Aleksandravičiaus - Jono Aisčio RAŠTUS. Jų pirmoji dalis jau pasiekė šį kontinentą. Rudaitytės literatūros premijos komisija, kurią sudaro pirmininkas Leonardas Andriekus ir nariai - Alfonsas Nyka-Niliūnas, Viktorija Skrupskelytė, Rimvydas Šilbajoris ir Antanas Vaičiulaitis, gavo formalų Jono Aisčio įpėdinių - žmonos ir vaikų sutikimą. Poeto literatūrinio palikimo saugotoja Aldona Grajauskaitė-Aistienė raštams redaguoti pakvietė Vincą Maciūną (proza) ir Alfonsą Nyką-Niliūną (poezijai). V. Maciūnui vėliau atsisakius, į talką buvo pakviestas Antanas Vaičiulaitis.

Jono Aisčio Raštų I-je dalyje telpa POEZIJA (2-sios laidos pakartojimas) ir autobiografijos.

Poezijos paraštėje Alfonsas Nyka-Niliūnas rašo: "... sunku susigyventi su su faktu, kad štai jau keturiolikos metų tarpas skiria mus nuo jo mirties datos (1973) ir lygiai tiek pat metų užsitęsusių retai kieno sutrikdytos tylos apie jo poeziją, kurią prieš ketvertą dešimtmečių mintinai mokėjo galima sakyti visa Lietuva, kiekvienu atveju visas mokyklinis Lietuvos jaunimas." Toliau A. Nyka-Niliūnas aiškina priežastis tylos, išryškėjusios poetui palikus tėvynę ir kai iš Paryžiaus Lietuvą pasiekė jo

rinkinys "Be tėvynės brangios".

Rinkinį perskaičius buvo jaučiama, jog poeto naujieji eilėraščiai, kupini patriotinio entuziasmo, jau nebeprilygsta nepriklausomybės periodo poezijai. Jo kūrybinio klestėjimo metu išleisti poezijos rinkiniai yra "Eilėraščiai", "Imago mortis", "Intymios giesmės", "Užgesusios Chimeros akys" - laimėjusios valstybinę premiją. Tai jie skelbia Joną Aistį, kaip vieną iš didžiausių nepriklausomybės laikų poetą. Išvykimas 1939 m. Paryžium ir "...tremtis, kuri galbūt ir buvo(...) Anykščių Šilelio autoriaus žodžiais, ta galybė, kuri pamažu širdį dūšią užgriuvo ir giesmę nulaužė".

JONAS AISTIS, RAŠTAI I. Knygos kaina \$US15.
Užsisakyti: Ateities Literatūros Fondas
7430 South Maplewood Ave / Chicago IL 60629 USA

L I E T U V Ė S

TAI ŠTAI - susėdot pabarėj ir šnekate,
Medinės dievdirbių madonos...
Ranka nubraukusios sūrų prakaitą,
Jūs valgote sopulio duoną...

O vakarais prie rūtų rymote -
Išsitiesia daina, tartum šlapokšnius rūkas:
Praeis gyvenimas, praeis sunki darbymetė,
Paliks skruostai nuo ašarų nublukę.

Ir pievoj sielvartą ant grėbliu remiate,
O akys ilgesiu, tartum linais pražysta:
Bara jus beširdės žiežulingos pamotės,
Baramos kaip rūtos rudenį nuvystat.

O po to jūs tekat, tekatė tik liepiamos,
Ištekėję pievon ašotėlius nešat...
Lieka jaunas bernas, lieka ten, po liepomis -
Menat jį ir melle sapnui nepanašią.

Būnat jūs ir tylios, būnat geros motinos,
Sopuliui gimdytą prie krūtinės glaudžiat.
Jūs gerai pažinot, skausmo prisisotinę,
Sunkią žemės našą, žemės našą skaudžią.

Ir išleidžiat sūnų su vienu makrutiniu -
Užkandis nusvėręs mergautinę juostą!
Argi jums neaišku, argi abejotina -
Lydit ilgamakre braukdamos per skruostus...

Rudenį jūs verpiat liną arba pašukas,
Krūpčiojat, kai durys šiurpulingai verias:
Gomury žirginiai, metėlės ir ašakos -
Ilgesys banguoja, lyg mėlynė marių.

Ir bažnyčion einat, ir ilgai ten klūpote,
Giedat: Nebijosim, kad ir kalnai virstų!
Einate ten guostis, pasiguosti truputį
Kažin ar tą skausmą ir skliautai nugirsta?

Taip veidai pilkėja, medis taip nulyjamas,
Ir nelieka ženklo sopulio taip didžio,
Tik širdyje tvyro aštrūs kalavijai jums,
Prie varpstelių skausmas Motinos po kryžium.

Kas gi jūsų skausmą? Kas gi neįmatomą?
Kas jūmyse mato amžių Antigoną?
Veriasi kaip votys sopulingos platumos -
Sopulingoj pozoj dievdirbių madonos!..

Kaunas, 1934.7.4.

JONO AISČIO RAŠTAI

A. Nyka-Niliūnas toliau samprotauja, kad "ir visų kitų reikšmingiausių tos pačios generacijos poetų - Kazio Borutos, Bernardo Brazdžionio, Antano Miškinio, Salomėjos Neries - likimai buvo panašūs į Aisčio: visi jie išgyveno vienokią ar kitokią tremtį ir visi jie savo poezijos aukštumas (vėliau retai kada bepakartotas) pasiekė dar nepriklausomoje Lietuvoje."

Knygos pabaigoje telpa rašytojo Antano Vaičiulaičio patelkiami Jono Aisčio poezijos paaishkinimai. Čia, pavyzdžiui, sužinome, kad eilėraštyje "Lietuvės" ilgamakrė yra skara su ilgais kutais. Arba "Pastoralės" eilėraščio genezė paties Aisčio žodžiais yra tokia: "...kartą buvau katedroje J. Naujalio suruošto religinės muzikos koncerto pasiklausyti. Man ten labai patiko viena jo vargonais grota pastorale ir būtinai norėjau padaryti eilėraščių. Vieną kartą, bestebėdamas saulėlydį, pradėjau rašyti. Tas saulėlydis viską nulėmė, ir dėl to gal eilėraščio vardas nelabai derinas, nes pastorale paprastai giedriai sprendžiama."

D. SIMANKEVIČIENĖ

Ričardas Mikutavičius

RIEŠUTŲ MOKYKLA

nuo įskilusių,
aprūkusių dūminės langų
atitrūko –
iš eglišakiais pintų aptvarų
pasileido būriukai
Tolminkiemis
pas pastorių
į riešutų mokyklą

visi laimingi
ganiavos pabaigtuvėmis –
išstypusiais kaklais piemenys
iš Kiautų, Kazlėkų,
Samanyinės, Pikelių,
Verksnių, Dėdžių,
Balupėnų, Kiaunių,
Šakelių...

tijūnas kelkiasi iš toli –
jau lekia, lupenos,
jūs išrūgos paleistuvysčių,
kiaušinių lukštai,
lizės, išskalės,
pilnom burnom
sveikų dantų
darbiniai kumeliai
lovadengtės laukų!

.....
jie nuplautos
į savo begalinį
melsvą dangų
.....

ir taip kas rudenį
nuo laukiamų Visų Šventų
iki pavasario pirmų gaidžių
su skaičiais
iš lazdyno riešutų,
raidėm
iš pastoriaus gerų akių...

Iš Lietuvoje
gyvenančio
kun. R. Mikutavičiaus
knygos
"Kad Lietuva neišsivaikščiotų",
išleistos
"Ateities Literatūros Fondo"
7430 South Maplewood Ave.
Chicago IL 60629 USA

ARŪNAS KLUPŠAS / "Iš GAMOS ciklo"

BRONĖ MOCKŪNIENĖ

– Nedėkok, auksu sumokėsi, – juokėsi šviesiaplaukis, mėlynakis airis. – Tovyja, paklausk ko aš atvažiuoju. Mūsų prietelis Jeremy šiandien švenčia savo gimimo dieną. Neelinė – penkiasdešimtąją. Taigi jubiliejų. Labai prašo tave atvažiuoti.

– Oh! – numykė Eglė. – Mielasis, būk malonus, rask tinkamų žodžių ir gražiai atsiprašyk už mane. Paaiškink kodėl negaliu ši vakarą atvykti. Būk geras, Patrikai. Tau juk žodžių rankovėję ieškoti nereikia.

Bet Patrikas, lyg neišgirdęs atsakymo, kalbėjo toliau:

– Ne tik jo gimimo diena, bet ir tavo paroda šaukiasi aplaistymo. Atsimink, Tovyja, tokia proga gal tik kartą gyvenime pasitaiko. Nejaugi pasiimsi laurus į vienišą lovą? Leisk ir kitiems jais pasidžiaugti. Paklausk manęs.

– Sustok, advokate! Eglė kilstelėjo ranką ir jos rudos akys sužibavo. – Mano gyvenimą palik man pačiai tvarkyti. Gerai?

Patrikas beždžioniškai užsidengė akis, bet jo lūpos vis dar šypsojos. Eglė valandėlę svarstė. Jeremy ji seniai pažįsta. Jis yra vienas iš patikimiausių ir nuoširdžiausių jos kolegų. Nedaug ji tokių turi. Nenorėtų užgauti. Matyt tikrai laukia, jeigu atsiuntė "diplomata".

Eglė atsistojo, pasiėmė rankinuką ir atsiveikino su tylinčiu Symon. Kelis žingsnius paėjusi ji grįžtelėjo ir pažiūrėjo į Patriką. Šis sėdėjo ir nustebe žiūrėjo į ją. – Tai ko mes dar laukiam? – nusišypsojo jina.

Kieno saujoj aukso žiedas?

• (Šios novelės pradžia tilpo 9-tame "Polėkių" numeryje)

Po pusvalandžio jų automobiliai sustojo prie jaukios Tudorų stiliaus vilukės. Šeimininkai išėjo pasitikti.

– Linkiu daug laimės gimimo dienos proga, Jeremy, – Eglė apkabino ir pabučiavo stamboką vyrą. – Atleisk, aš be dovanų ši kartą.

– Tavo atėjimas man dovana, – juokėsi šeimininkas, nepaleisdamas jos iš "meškos glėbio".

– Jeremy, užtenka, – pasakė šalia stovinti žmona. – Vesk Tovyją į vidų.

Viduje su stiklais rankose juos pasitiko gal tuzinas žmonių. Beveik visi Eglei buvo mažiau ar daugiau pažįstami.

Kažkas kyštelėjo jai stiklą, bet prišokęs šeimininkas nusivedė ją

užkasti. Smorgasboard buvo įvairus, žadinantis apetitą. Eglė paėmė meksikietišką taco, gabaliuką itališkos lasagnijos, daržovių ir rūkytos barakudos. Užkandusi pasijuto geriau, nebejautė nuovargio, grįžo įprastinė gera nuotaika. Ji juokavo su pašnekovais ir siurbčiojo raudoną vyną. Šeimininko studija buvo paversta šokių sale, kurioje nenutrūkstamai skambėjo muzika. Eglė šoko gal pusvalandį. Paskui grįžo į svetainę ir atsėdėjo nuošaliau; jai pasirodė, kad grindys siūbuoja. Keletas svečių prisijungė prie jos ir ėmė įkyriai klausinėti apie parodos atidarymą. Eglė juokaudama atsakinėjo į jų klausimus, bet jautėsi keistokai. Jai pasirodė, kad veidai ir figūros, žmonių, stovinčių atokiau nuo jos, ėmė lūžinėti ir kaitaliotis, pereidamos į groteskiškas formas ir vėl sugrįždamos į įprastines. Jos judėjo aukštyne ir žemyn, kaip lėlės teatre.

Patrikas, pastebėjęs ją trinant akis, atsėdėjo šalia. Tuo metu šeimininkas patraukė svečių dėmesį nauju anekdotu apie modernišką tapybą.

– Patrikai, aš tur būt pasigėriau, – pašnibždėjo ji draugui. – Man darosi negera, kambarys siūbuoja, man rodosi, lyg plaukiu laivu.

– Tu pavargusi. Pakvėpuok giliau, – tyliai patarinėjo draugas.

Ji norėjo dar kažką sakyti, bet nebegalėjo. Nuo lubų kabantis šviesos sietynas sukosi, lyg didžiulis ugnies rutulys, ausyse nesiliovė spengimas. Ji užmerkė akis. – Patrikai, aš noriu namo, – bejėgiškai sušnibždėjo ji.

Kai Eglė pabudo, ji gulėjo lovoje su rūbais, užklota antklode. Apsidairė. Degė naktinė lempa. Į ją buvo

atremtas bloknotas. Ji perskaitė: 'Tovyja, tu ramiai miegi. Palieku tave vieną. Išsėkis. Iš ryto paskambinsiu. Patrikas.'

Ji prisiminė kas buvo įvykę svečiuose pas Jeremy. Bijoj, kad vėl neprasidėtų haliucinacijos. Paskambino gydytojui ir papasakojo kas jai nutiko. Gydytoja greitai atvažiavo. Niekas neradusi, ji patarė Eglei nuvažiuoti į ligoninę tyrimams.

Ta pati gydytoja ligoninėje ją nuodugniai patikrino. Rezultatai: lytiniai nebuvo liesta, tačiau kraujuje rasta narkotikų pėdsakai.

– Ar seniai jūs naudojate narkotikus? – paklausė gydytoja.

– Niekada savo gyvenime nesu jų naudojusi, – atsakė Eglė. – Ar jūs, daktare, neklystate? Gal apsirinkimas?

– Laboratorijos tyrimai aiškiai rodo narkotikus. Jei yra taip, kaip jūs sakote, aš manau, kad reikia faktus perduoti policijai, kad išaiškintų. Suras kaltininką. Čia ne žaidimas, mano miela, – kalbėjo gydytoja siekdama telefono. Didesnė dozė galėjo būti fatališka.

Eglė sulaukė gydytojos ranką.

– Prašau, daktare, nereikia policijos. Aš priešų neturiu. Čia greičiausiai draugų pavydas. Išgėręs žmogus tampa impulsyvus. Be to, išimaisius policijai, reikals iškiltų aikštėn ir gal būt pakenktų mano karjerai.

Važiudama namo Eglė sprendė mįslę: kas, kuris, katra?... Vaikystės žaidimuose ji visada atspėdavo "kieno saujoj yra aukso žiedas". Akys ir veidas jai pasakydavo. O dabar, ar ji atspės?...

(Pabaiga)

ANKSTYVŲJŲ METŲ ALBUMAS

Darbai miškuose NSW šiaurėje

Pasakoja VYTAUTAS ARAS

Vytautas Aras, Rūta, Onutė Arienė miškuose netoli Graftono

Ieškodamas geresnio uždarbio, 1959 m. išvykau į NSW šiaurės miškus kirsti miško pabėgiams. Kartu su manim važiavo Jonas Žilinskas, būsimas cirkininkas, jau tada vėrusiu krūtinės adatas, ruošdamas būsimus aktus cirko palapinėje. Kelionė vyko traukiniu.

Nuvažiavę vieton, gyvenom palapinėje, miške. J. Žilinskas turėjo šiek tiek kapitalo ir užsakė miško darbams reikalingą mašiną. Belaukdami mašinos "leidom" medžius lenciūginiu pjūklui ir skaldėm rąstus tvorų stulpam.

Mūsų pirmieji žingsniai, žvelgiant atgal, buvo net juokingi. J. Žilinskas, užsimojimo vadovas, miško darbuose neturėjo nei mažiausios patirties. "Nuleidi medį, supjaustai, o medis neskyla. Ką daryti?" Darbas buvo sunkus.

Bet po savaitės pabėgiams pjauti mašina buvo pristatyta ir tada prasidėjo rimtas darbas. Pradėdavom su saule, 6-tą valandą. Pirmą dieną išpjovėm 4 pabėgius, sudeginom 8 galonus benzino, baigėm tamsoj. Buvom pilni vilties, kad reikalai pasitaisys.

Antrą dieną išpjovėm 8 pabėgius. Australai kirtėjai, dirbdami kirviais ir nutašydami pabėgius ranka, padarydavo per dieną iki dešimties. Mūsų darbą stabdė nesugebėjimas tinkamai pagalsti pjūklo. Žilinskas nemokėjo, bet, būdamas mašinos savininkas, man galasti neduodavo. Po kurio laiko, pamatęs, kad darbai neina, Žilinskas nusprendė viską parduoti ir važiuoti į cirką. O aš tada iš Mount Izos atsikviečiau Stasį Sauserį. Stasys nupirko iš Žilinsko mašiną ir kurį laiką mes dirbom dviese. Vėliau atsirado trečias žmogus, Juozas Neverauskas. Jis buvo geras darbininkas; miškuose tebedirba lig šiolei. Darbai ėjo priekin.

Po pusantros metų darbo nuo savo draugų atsiskyriau. Draugai išmokėjo man mano dalį. Aš pasikviečiau iš Sydney Vinčą Sopi ir mes ėmėm kartu dirbti tam pačiam miške apie 30 km. nuo Graftono. O Sauseris ir Neverauskas pasikvietė Petrą Ropę ir pas juos darbas irgi ėjo toliau.

Mes dirbom pagal kontraktą, akordu (piece work) NSW geležinkelio valdybai ir, taip pat, vienai didelei kompanijai, kuri gaudavo užsakymus iš Piet. Afrikos, Pakistano ir Hong Kongo.

Už vieną pabėgį gaudavom vidurkiu \$1-50. Išsidirbė ir priratę prie sąlygų per dieną išpjaudavom 120 pabėgių. Kad tiek padaryti, reikėjo būti ir mechaniku ir galastuju ir, iš viso, aprępti visus miško darbus. Pabėgius reikėjo išpjauti, pakrauti į sunkvežimį ir nuvežti į Graftoną. Sunkvežimį turėjau savo (iš pradžių samdydavom).

Atvažiavus iš Sydney mano žmona Onutė gyveno čia pat miške iš lentų pastatytam name. Kurį laiką kartu su

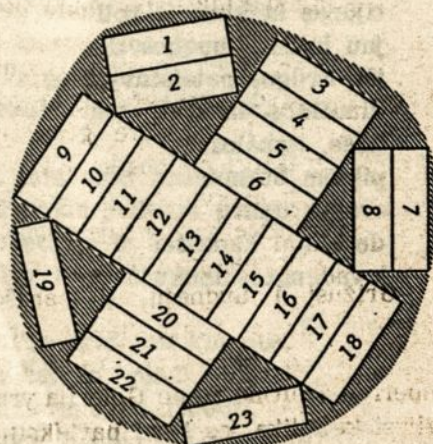
mumis dirbo iš Mount Izos atsikėlęs Gediminas Antanėlis.

Pripjovę pabėgių kvotą su J. Šopiu eidavom prospektuoti - ieškoti aukso ir mineralų. Rasdavom trijų rūšių "deimantus"; vieni buvo kaip gijos uolienoje, kiti žibančios akutės, o tretį kristalai, balti ir blizgantys. Ypatingos vertės neturėjo.

Sunkus darbas miške sveikatos netaisė. Vyrai turėjo negalavimų, skaudėjo nugaros, medicininės priežiūros beveik kaip ir nebuvo. O žmonos ilgėjosi miesto žiburių.

Po keturių ir pusės metų miškas toj vietoj buvo iškirstas. Girininkija siūlė mums persikelti į miškus kalnuose. Bet tenai mums būtų prireikę naujų, didelių traktorių... Ir aš tada nutariau baigti darbus miškuose ir grįžti atgal į Sydney. Grįžę apsigyvenom North Sydney pas Daudarus, paskui persikėlėm į Mosmaną. Aš pradėjau dirbti taksi šoferiu, o J. Šopys nusipirko pieno išvežiojimo biznį Balgowoje.

23 pabėgiai iš vieno rąsto

IŠ ALEKSANDRO KANTVILO PASAKOJIMŲ

PIRMAS VAKARAS STUTTHOFE

... Ir mus išvarė ir prie tų dratų pastatė. O čia, matai, jau baigėsi diena, kaliniai buvo varomi atgal iš darbų. Čia pat išsirikiavo tokių pat kaip mes kalinių dūdų orkestras ir pradėjo groti maršą. Ir mes jau girdim "eins, zwo... eins, zwo!..." žingsnių garsai, kolonos žygiuoja. Ir, va, jau matom pro vielas gatve ateina išrikiuoti po dešimt, plačiai, per visą keilą... Atsidarė vartai ir, kai pirmieji kaliniai įėjo stovyklon gal penkiasdešimt žingsniu, kažkas sukomandavo "im Laufschritt marsch-marsch!" ir tada visi ėmė bėgti, o iš paskos ir šalia jų bėgo tie, taip vadinami, kappai, su lazdomis pakeitose rankose...

Tai buvo mūsų pirma diena Stutthofio koncentracijos stovykloje ir mes, naujai atgabenti iš Lietuvos, dar nieko nežinojom nei kas čia vyksta, nei kas ką daro, nei kur kaliniai, prižiūrėtojai, nei kur kareiviai.

... Taigi kaliniai bėga, o kappai kerta lazdomis kur ir kam pakliuva... kaliniai bėga link barakų, o kappai iš paskos. Ir, kaip netrukus sužinojom, visa šita muzika, komandos, grūdimasis pro vartus, bėgimas ir mušimas buvo kasdieninė vakaro malda, kieta tradicija... kaliniai bėga, o kappai su pagaliais vejasi ir muša. Bėgti turėjo visi.

Prie barakų kaliniai stojo į eiles po dvidešimt. Tos eilės buvo didelės svarbos, nes kalinių pavardėm neskaidavo. Prižiūrėtojai suskaičiuo-

1943 m. kovo mėnesį Aleksandras Kantvilas buvo sustabdytas Vilniaus miesto gatvėje, suimtas ir be paaiškinimų ir apkaltinimo patalpintas kalėjimui. Vėliau, kaip vienas lietuviškųjų įkaitų, jis buvo nugabentas į Stutthofio kacetą Vokietijoje. Tenai jis iškalėjo iki karo pabaigos. Šių metų pradžioj Aleksandras pasakojo apie savo suėmimą ir sunkias kacetininko dienas Stutthofe. Iš to pasakojimo spausdinaime trumpą ištrauką.

Aleksandras, jo žmona Nina ir visa plati Kantvilų šeima gyvena Hobarte, Tasmanijoje.

Iš gyvenimo kacete. Vladas Butkus plakamas, Juozas Valenta laukia eilės. Piešinys kacetininko A. Kantvilo, tilpęs "Žiburiuose" 1947 m.

davo kiek iš viso grįžo žmonių. Jei vieno ar kelių trūkdavo tada, žinoma prasidėdavo ieškojimas... Kaliniai stovi išrikiuoti, o kappai ir esesninkai vyksta ieškoti pabėgusių; jie tuoj nustato kokioj eilėj, kokioj kolonoj kalinio trūksta, iš kokio barako, į kokią darbą buvo paskirtas ir t.t.... jų sistema buvo neblogo... Na, ir randa nuaipusį ar pusgyvį kur nors smėlio duobėj. Tada jie jį vietoj apstumdė, duoda ryškščių ir lazdų, taip, kad jis ten pat vietoj atsipeikėja. Ir tada kalinys gražinamas rikiuotėn... Skaičiavimas vykdavo ilgai. Jie skai-

čiuodavo, rikiuodavo, tiesindavo eiles, kol pagaliau barakų viršininkai at-reportuodavo pagrindiniam reportfuereriui, kad nei vieno netrūksta ir, kad "appelis" baigtas. Tada sugausdavo trimas ir kaliniai eidavo į savo barakus. Viduje eidavo po vieną iš štabės į valgomąjį pro stalą, ant kurio gulėjo riekėmis supjaustyta duona; kiekvienam po riekę. Į bliūdėlį iš kubilo gaudavom kaušą skysčio... virintas vanduo, rudas, skaitosi arba ta. Valgom, užsigeriam. Paskui mus vėl rikiuoja, kappas taria žodį.

Tą pirmą vakarą jis mums pasakė

esąs labai geras ir teisingas žmogus, ir, kad jo pareiga yra prižiūrėti, kad darbas būtų gerai atliekamas. Ir jis pridūrė, kad darbas padaro gyvenimą prasmingu ir, kad dirbti vengiantys gali smarkiai nukentėti. Kappui baigus kalbėti, mes pasiėmėm iš krūvos po čiužinį ir paklojom ant grindų. Gavom įsakymą nusiimti keines ir sugulti tik su marškiniais. Dviem, trim, o kartais tikrai keturiem kalniam kappas numetė po antklodę... Žmonių buvo daug, gulėjom susigrūdę, kaip silkės. Čiužiniai buvo seni, sukritę, prikišti, turbūt, senų šiaudų...